

Leikkiä, osallisuutta ja yhteistyötä – uuden varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tukimateriaali yksiköiden johtajille

Leikkiä, osallisuutta ja yhteistyötä – uuden varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tukiaineisto yksiköiden johtajille

Saatesanat	4
1. Mitä varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ovat?	4
2. Varhaiskasvatussuunnitelman perusta	7
2.1 Arvoperusta	7
2.2 Oppimiskäsitys	7
2.3 Yhtenäinen opinpolku: varhaiskasvatus osana lapsen kasvun ja oppimisen polkua	8
2.4 Pedagogisesti painottunut kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuus	8
3. Toimintakulttuuri	9
3.1 Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria kehittävät periaatteet	10
3.1.1 <i>Oppiva yhteisö toimintakulttuurin ytimenä</i>	10
3.1.2 <i>Leikkiin ja vuorovaikutukseen kannustava yhteisö</i>	10
3.1.3 <i>Osallisuutta, yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa</i>	10
3.1.4 <i>Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus</i>	11
3.1.5 <i>Hyvinvointi, turvallisuus ja kestävä elämäntapa</i>	11
3.2 Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöt	12
3.3 Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö	13
4. Pedagogisen toiminnan suunnittelu ja toteuttaminen	13
4.1. Leikki kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin lähteenä	14
4.2 Laaja-alainen osaaminen: toiminnan yleiset tavoitteet	14
4.2.1 <i>Ajattelu ja oppimaan oppiminen</i>	15
4.2.2 <i>Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu</i>	16
4.2.3 <i>Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot</i>	16
4.2.4 <i>Monilukutaito</i>	17
4.2.5 <i>Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen</i>	17
4.2.6 <i>Osallistuminen ja vaikuttaminen</i>	18
5. Oppimisen alueet	19
5.1 Kielten rikas maailma: kielellisten taitojen ja valmiuksien, kielitietoisuuden sekä kielellisen identiteetin kehitys	19
5.2 Ilmaisun monet muodot: musiikki, kuvallinen ajattelu ja kuvailmaisuus, kädentaidot sekä suullinen ja kehollinen ilmaisu	20
5.3 Minä ja meidän yhteisömme: sosiaaliset taidot, mediakasvatus, katsomuskasvatus sekä lähiyhteisön ja –ympäristön menneisyys ja tulevaisuus	21
5.4 Tutkin ja toimin ympäristössäni: matemaattinen ajattelu, ympäristökasvatus sekä teknologiakasvatus	22

5.5 Kasvan, liikun ja kehityn: liikuntakasvatus, ruokakasvatus sekä terveys ja turvallisuus	23
6. Lapsen kasvun ja oppimisen tuki	24
7. Pedagogisen toiminnan arviointi ja kehittäminen	25
8. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden käsittelyprosessi omassa työyhteisössä	28
8.1 Osallistava käsittely	28
8.2 Käsittely teemoittain	29
8.3 Ehdotuksia työtavoista tukimateriaalin käsittelemiseen	31
8.3.1 <i>Fläpit seinälle –tekniikka</i>	31
8.3.2 <i>Kasautuva ryhmä</i>	32
8.3.3 <i>Learning café</i>	32
8.3.4 <i>Ryhmälumipallo</i>	33
8.3.5 <i>Tulevaisuuden ihannetila –menetelmä</i>	34
8.3.6 <i>Tuplatiimi</i>	35
8.3.7 <i>Työpistetyöskentely</i>	35
Liite	
Esimerkki lomakkeesta, johon voi koota yksikön yhteisiä tuloksia ja johtopäätöksiä	37

Leikkiä, osallisuutta ja yhteistyötä – uuden varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tukiaineisto yksiköiden johtajille

Saatesanat

Tämä tukiaineisto on tehty varhaiskasvatuksen yksiköiden johtajille hyödynnettäväksi yksiköissä tehtävässä perustetyössä. Aineiston tavoitteena on toimia apuna ja tukena viettäessä yksiköiden henkilöstön tietoon sekä yhteisesti työstettäväksi uuden varhaiskasvatussuunnitelman (vasun) perusteet.

Materiaaliin on tiivistetty varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden keskeisimmät asiat. Tukiaineiston pohjalta yksiköt voivat pohtia omaa toimintaansa ja arvioida mitkä toiminnan osa-alueet vaativat muuttamista ja kehittämistä. Lisäksi materiaali sisältää ehdotuksia siitä, miten näitä asioita voitaisiin yksiköissä yhdessä käsitellä ja työstää.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on varhaiskasvatusta ohjaava ja jokaista alalla työskentelevää velvoittava asiakirja. Jokaisen alan ammattilaisen tulee siis tutustua varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin kokonaisuudessaan. Toivottavasti tämä aineisto voi auttaa varsinaisiin perusteisiin perehtymisessä sekä tarjota ideoita siitä, miten perusteissa esitettyjä asioita voitaisiin yksiköissä käsitellä yhteisesti.

Tukiaineisto perustuu Opetushallituksen VASU2017 luonnokseen 11.4.2016. Materiaali on laadittu yhteistyössä Tampereen kaupunkiseudun opetus- ja kasvatustalon henkilöstölle suunnatun osaamisen kehittämispalvelun (OSAKE) kanssa.

Leikin, osallisuuden ja yhteistyön iloa varhaiskasvatuksessa!

Tampereella 31.5.2016

Johanna Järvinen-Taubert ja Päivi Valtonen
Opinpaja Oy

1. Mitä varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ovat?

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ovat varhaiskasvatustalain mukainen Opetushallituksen antama valtakunnallinen määräys, jonka mukaan paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat laaditaan ja varhaiskasvatus toteutetaan. Uuden lain mukaisesti perusteasiakirjasta tulee velvoittava ja siihen perustuvat paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat otetaan käyttöön elokuussa 2017.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tarkoituksena on edistää varhaiskasvatuksen yhdenvertaista toteuttamista koko maassa, toteuttaa varhaiskasvatustalain säädettyjä varhaiskasvatuksen tavoitteita sekä ohjata varhaiskasvatuksen laadun kehittämistä.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määrätään varhaiskasvatuksen toteuttamisen keskeisistä sisällöistä, varhaiskasvatuksen järjestäjän ja lapsen vanhempien ja muiden huoltajien välisestä yhteistyöstä, monialaisesta yhteistyöstä sekä lapsen varhaiskasvatussuunnitelman sisällöstä.

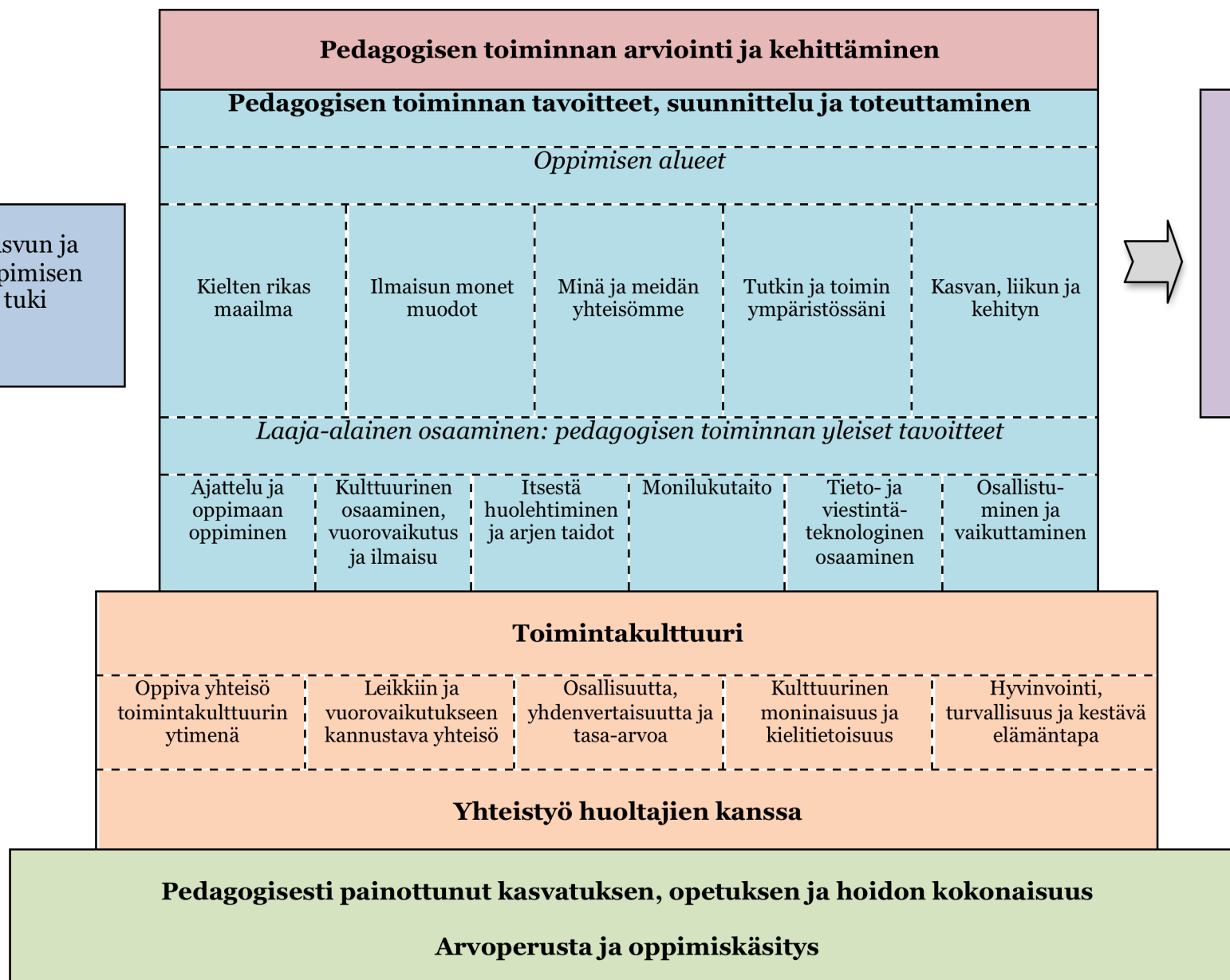
Varhaiskasvatuslain ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tavoitteet ohjaavat kaikkia varhaiskasvatuksen toimintamuotoja: päiväkotitoimintaa, perhepäivähoitoa tai muuta varhaiskasvatusta, esimerkiksi kerho- tai leikkitoimintaa.

Varhaiskasvatuslain mukaan varhaiskasvatuksen tehtävänä on edistää lasten iän ja kehityksenmukaista kokonaisvaltaista kasvua, terveyttä ja hyvinvointia. Varhaiskasvatuksessa tuetaan lasten oppimisen edellytyksiä, edistetään elinikäistä oppimista sekä koulutuksellisen tasa-arvon toteuttamista.

Seuraavalla sivulla on kuvattuna varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden rakenne sekä keskeiset kohdat.

Kasvun ja oppimisen tuki

Varhaiskasvatuksen tavoitteellisen toiminnan perusta:

Yhtenäinen opinpolku

2. Varhaiskasvatussuunnitelman perusta

Pedagogisesti painottunut kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuus:
monitieteiseen, erityisesti kasvatus- ja varhaiskasvatustieteelliseen tietoon perustuvaa, ammatillisesti johdettua ja ammattikasvattajien toteuttamaa suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa.

Arvoperusta ja oppimiskäsitys:

Jokainen lapsi on ainutlaatuinen ja arvokas sellaisena kuin hän on. Jokaisella lapsella on oikeus tulla kuulluksi, nähdyksi, huomioon otetuksi ja ymmärretyksi omana itsenään sekä yhteisönsä jäsenenä. Lapset oppivat ja omaksuvat tietoja ja taitoja vuorovaikutuksessa mm. toisten lasten ja kasvattajien kanssa. Oppimiskäsitys pohjautuu näkemykseen lapsesta aktiivisena toimijana.

2.1 Arvoperusta

Varhaiskasvatus perustuu käsitykseen lapsuuden itseisarvoisesta merkityksestä. Jokainen lapsi on ainutlaatuinen ja arvokas juuri sellaisena kuin hän on. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on suojella ja edistää lasten oikeutta hyvään lapsuuteen.

Varhaiskasvatuksen arvoperustan lähtökohtana on elämän ja ihmisoikeuksien kunnioittaminen sekä ihmisarvon loukkaamattomuus. Jokaisella lapsella on oikeus tulla kuulluksi, nähdyksi, huomioon otetuksi ja ymmärretyksi omana itsenään sekä yhteisönsä jäsenenä. YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksen ja varhaiskasvatustlain mukaisesti yleisperiaatteena ovat lapsen edun ensisijaisuus, lapsen oikeus hyvinvointiin, huolenpitoon ja suojeluun, lapsen mielipiteen huomioon ottaminen sekä tasa-arvoisen kohtelun vaatimus ja lapsen syrjintäkielto.

Pohdittavaksi yksikössä:

Mitkä ovat meille tärkeimmät, toimintaamme ohjaavat arvot?

Miten nämä arvot näkyvät toiminnassamme?

2.2 Oppimiskäsitys

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on laadittu perustuen oppimiskäsitykseen, jonka mukaan lapset oppivat ja omaksuvat tietoja ja taitoja vuorovaikutuksessa toisten lasten, kasvattajien, eri yhteisöjen ja lähiympäristön kanssa. Oppimiskäsitys pohjautuu näkemykseen lapsesta aktiivisena toimijana.

Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan lähtökohtana ovat lapsille luontaiset tavat toimia. Erityisesti leikin merkitys on keskeinen. Lapset oppivat myös liikkuen, tutkien, erilaisia työtehtäviä tehden, itseään ilmaisten sekä taiteisiin perustuvassa toiminnassa.

Pohdittavaksi yksikössä:

Millainen oppimiskäsitys meillä on?

Miten se näkyy toiminnassamme?

Tuemmeko lapsille luontaisia tapoja toimia? Miten?

2.3 Yhtenäinen opinpolku: varhaiskasvatus osana lapsen kasvun ja oppimisen polkua

Varhaiskasvatus, esiopetus ja perusopetus muodostavat lapsen kasvun ja oppimisen kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden ja perustan elinikäiselle oppimiselle.

Laadukkaan kokonaisuuden lähtökohtana on, että kasvattajat tuntevat oppimisen polun eri vaiheet, niiden keskeiset tavoitteet ja ominaispiirteet. Lasten kasvun tukemisen ja oppimisen sujuvuuden vuoksi siirtymävaiheet suunnitellaan ja niitä arvioidaan yhdessä. Yhteistyön keskeisenä tavoitteena on rakenteiden luominen ja kehittäminen niin, että lapselle varmistetaan kasvatuksellinen ja opetuksellinen jatkumo esiopetukseen ja perusopetukseen.

Yhtenäisen opinpolun ja jatkumon ajatus näkyy myös yhtenäisinä, samansuuntaisina suuntaviivoina varhaiskasvatuksen perusteiden luonnoksessa, esiopetuksen opetussuunnitelmassa ja perusopetuksen opetussuunnitelmassa. Kaikissa näissä asiakirjoissa keskeisiä, ja yhtenäisellä tavalla painotettuja, asioita ovat mm. toimintakulttuuri ja sen kehittämisestä ohjaavat periaatteet, laaja-alainen osaaminen ja sen osa-alueet sekä opetuksen yhteiset tavoitteet (varhaiskasvatuksessa nimityksellä oppimisen alueet).

Pohdittavaksi yksikössä:

Tunnetun opinpolun seuraavat vaiheet (esi- ja perusopetus) ja mikä niissä on olennaista?

Miten siirtymävaiheet, esim. varhaiskasvatuksen aloitus, siirtyminen varhaiskasvatuksesta esiopetukseen jne., on meillä toteutettu (käytännön toteutus, yhteistyö jne.)?

Muodostaako tarjoamamme varhaiskasvatus jatkumon opinpolun seuraavien vaiheiden kanssa?

Miten voisimme tiivistää yhteistyötä esi- ja perusopetuksen kanssa?

2.4 Pedagogisesti painottunut kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuus

Varhaiskasvatus on kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostama kokonaisuus, jossa painottuu erityisesti pedagogiikka. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa pedagogiikka perustuu määriteltyyn arvoperustaan, käsitykseen lapsesta, lapsuudesta sekä oppimisesta. Pedagogiikalla tarkoitetaan monitieteiseen, erityisesti kasvatusta ja varhaiskasvatustieteelliseen tietoon perustuvaa, ammatillisesti johdettua ja ammattikasvattajien toteuttamaa suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa lasten kanssa varhaiskasvatuksen eri toimintamuodoissa ja oppimisympäristöissä.

Pedagogiikkaan painottuva varhaiskasvatus on suunnitelmallista ja tavoitteellista. Pedagoginen toiminta tarkoittaa niitä kasvattajien ammatillisia käytäntöjä ja menetelmiä, joita he hyödyntävät kasvatuksen, opetuksen ja hoidon tilanteissa.

Varhaiskasvatus toteutuu kasvattajien, lasten ja ympäristön vuorovaikutuksessa, jossa kasvatusta, opetusta ja hoitoa muodostavat eheän kokonaisuuden. Käytännön toiminnassa nämä kolme ulottuvuutta nivoutuvat yhteen. Kasvatus, opetus ja hoito painottuvat eri tavoin eri-ikäisten lasten toiminnassa.

Pohdittavaksi yksikössä:

Mitä meillä tarkoittaa "pedagogisesti painottunut varhaiskasvatus"?

Miten pedagogiikka näkyy toiminnassamme?

3. Toimintakulttuuri

Toimintakulttuuri:				
Historiallisesti ja kulttuurisesti muotoutunut tietoinen tapa toimia, joka muovautuu yhteisön vuorovaikutuksessa. Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria kehitetään seuraavien periaatteiden mukaisesti:				
Oppiva yhteisö toiminta-kulttuurin ytimenä	Leikkiin ja vuorovaikutukseen kannustava yhteisö	Osallisuutta, yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa	Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus	Hyvinvointi, turvallisuus ja kestävä elämäntapa
Yhteistyö huoltajien kanssa:				
tietoinen sitoutuminen toimimaan yhdessä lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen tukemiseksi.				

Toimintakulttuuri on historiallisesti ja kulttuurisesti muotoutunut tietoinen tapa toimia, joka muovautuu yhteisön vuorovaikutuksessa. Varhaiskasvatuksen toimintakulttuurin ytimessä ovat kasvatuksen, opetuksen ja hoidon ulottuvuudet, joissa painottuu pedagogiikka.

Varhaiskasvatusyhteisön toimintakulttuuriin vaikuttavia tekijöitä ovat mm.:

- varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa ja paikallisissa suunnitelmissa määritellyt arvot,
- oppimisympäristöt,
- pedagogiikka / pedagogiset toimintatavat,
- käytännön toiminnot, mm. siirtymät, päivärytmit jne.,
- yhteistyö ja sen muodot,
- vuorovaikutus ja ilmapiiri sekä
- johtamisrakenteet ja –käytännöt.

Yhteisön kaikki jäsenet, lapset ja aikuiset, vaikuttavat toimintakulttuuriin. Yhteistyö huoltajien ja muiden yhteistyökumppaneiden kanssa on tärkeä osa toimintakulttuuria.

Toimintakulttuurilla on keskeinen merkitys varhaiskasvatuksen toteuttamisessa ja tavoitteiden saavuttamisessa. Toimintakulttuuri vaikuttaa olennaisesti varhaiskasvatuksen laatuun.

Pohdittavaksi yksikössä:

Millainen on työyhteisömme toimintakulttuuri?

Miten se näkyy käytännön toiminnassa?

Millainen toimintakulttuuri palvelisi parhaiten varhaiskasvatuksen tavoitteiden toteutumista?

Miten voisimme kehittää toimintakulttuuriamme ja käytäntöjämme?

3.1 Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria kehittävät periaatteet

3.1.1 Oppiva yhteisö toimintakulttuurin ytimenä

Varhaiskasvatuksessa toimitaan oppivana yhteisönä, jossa lapset ja kasvattajat oppivat yhdessä ja toinen toisiltaan. Oppiva yhteisö kannustaa sekä lapsia että kasvattajia tutkimaan, kokeilemaan ja kehittämään käytäntöjä. Oppivassa yhteisössä arvostetaan kunnioittavaa ja huomaavaista käytöstä, oppimisessa tarvittavaa ponnistelua sekä työn loppuunsaattamista. Yhdessä sovittujen tavoitteiden ja tehtävien pohdinta ja oman työn säännöllinen arviointi sekä huoltajilta ja muilta yhteistyökumppaneilta saatu palaute edistävät yhteisön oppimista.

Pohdittavaksi yksikössä:

Onko työyhteisömme oppiva yhteisö?

Miten se näkyy konkreettisesti?

Miten voisimme lisätä uuden oppimista, tutkimista ja toisilta oppimista?

3.1.2 Leikkiin ja vuorovaikutukseen kannustava yhteisö

Leikillisuus on olennainen osa varhaiskasvatusta. Lapsilla ja kasvattajilla on mahdollisuus kokea yhdessä tekemisen iloa – onnistumisista ja oivalluksista iloitaan yhdessä. Lapset voivat leikkiä omaehtoisesti, kasvattajan ohjaamana sekä opetella uusia leikkejä ja pelejä yhdessä toisten lasten ja kasvattajien kanssa.

Varhaiskasvatuksen tavoitteita palvelevaan toimintakulttuuriin kuuluu kasvattajien keskinäinen yhteistyö sekä vuorovaikutus huoltajien ja lähiympäristön kanssa. Yhteisö rohkaisee lapsia hyvään vuorovaikutukseen sekä toimimaan ryhmän jäsenenä. Yhdessä tekeminen ja ohjattu sosiaalinen vuorovaikutus edistävät lasten oman ainutlaatuisuuden tunnistamista ja taitoa työskennellä rakentavasti monenlaisten ihmisten kanssa.

Pohdittavaksi yksikössä:

Miten leikillisuus näkyy toiminnassamme?

Miten leikillisyyttä voisi lisätä?

Miten kasvattajien keskinäinen yhteistyö meillä toteutuu?

Kannustetaanko meillä vuorovaikutukseen?

3.1.3 Osallisuutta, yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa

Varhaiskasvatuslaki korostaa lasten osallisuutta. Kasvattajat havainnoivat lasten tarpeita, kuulevat heitä ja ottavat heidän mielipiteensä huomioon.

Toimintakulttuuri tukee lasten osallisuutta ja kuulluksi tulemistä kaikessa toiminnassa. Lasten ideoita ja aloitteita otetaan huomioon toiminnassa riippumatta lasten iästä. Tämä edellyttää osallisuutta mahdollistavien toimintatapojen ja rakenteiden tietoista kehittämistä. Osallisuutta vahvistaa se, että lapset ja huoltajat osallistuvat toiminnan suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin.

Varhaiskasvatusta ohjaavat yhdenvertaisuuden ja tasa-arvoisuuden periaatteet. Yhteisön kaikki jäsenet tulevat kohdatuiksi ja kohdelluiksi yhdenvertaisina. Myös kaikkien yksilölliset tarpeet tulevat huomioiduiksi.

Pohdittavaksi yksikössä:

Osallistuvatko lapset yhteisössämme toiminnan

- suunnitteluun?
- toteuttamiseen?
- arviointiin?

Miten lasten osallisuutta voitaisiin lisätä?

Miten yhdenvertaisuuden ja tasa-arvoisuuden periaatteet näkyvät toiminnassamme?

3.1.4 Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus

Varhaiskasvatuksen toiminnan lähtökohtana on inklusiivisuus ja kulttuurinen monimuotoisuus. Oikeus omaan kieleen ja kulttuuriin on perusoikeus. Varhaiskasvatuksessa arvostetaan ja hyödynnetään maan kulttuuriperintöä ja kansalliskieliä sekä varhaiskasvatusyhteisön ja ympäristön kulttuurista, kielellistä, uskonnollista ja katsomuksellista monimuotoisuutta.

Kielitietoisessa varhaiskasvatuksessa tiedostetaan, että kielet ovat läsnä jatkuvasti ja kaikkialla. Kasvattajat ymmärtävät kielen keskeisen merkityksen lasten kehityksessä ja oppimisessa, vuorovaikutuksessa ja yhteistyössä sekä identiteettien rakentumisessa ja yhteiskuntaan kuulumisessa.

Pohdittavaksi yksikössä:

Miten kulttuurinen moninaisuus otetaan meillä huomioon?

Miten sitä voisi lisätä?

Miten kielitietoisuus ilmenee toiminnassamme?

3.1.5 Hyvinvointi, turvallisuus ja kestävä elämäntapa

Lapsia ja kasvattajia kannustetaan liikunnallisiin ja terveellisiin elämäntapoihin. Varhaiskasvatuksessa edistetään hyvinvointia monipuolisen ja terveellisen ruokailun sekä levon ja rauhoittumisen avulla. Lapsia ohjataan myös pitämään huolta henkilökohtaisesta hygieniastaan.

Toimintakulttuurissa mahdollistetaan kiireettömyys ja keskittyminen. Toimiva ja suunnitelmallinen, mutta joustava päivän rakenne edistää hyvinvointia. Varhaiskasvatuksessa kiinnitetään huomiota fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen turvallisuuteen.

Varhaiskasvatuksen yhteisö ottaa kaikessa toiminnassaan huomioon ekologisesti, sosiaalisesti ja taloudellisesti kestävä elämäntavan välttämättömyyden. Varhaiskasvatuksessa ilmennetään vastuullista suhtautumista luontoon ja vahvistetaan luontosuhdetta.

Pohdittavaksi yksikössä:

Miten toiminnassamme edistetään lasten hyvinvointia?

Miten turvallisuus taataan?

Miten toiminnassamme näkyy ekologisesti, sosiaalisesti ja taloudellisesti kestävä elämäntapa?

Miten toiminnassamme näkyy vastuullinen suhtautuminen luontoon ja miten lasten luontosuhdetta vahvistetaan? Miten voisimme lisätä tai vahvistaa näitä asioita?

3.2 Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöt

Oppimisympäristöt vaikuttavat osaltaan varhaiskasvatusyhteisön toimintakulttuuriin. Varhaiskasvatuksen tavoitteena on varmistaa kehittävä, oppimista edistävä, terveellinen ja turvallinen oppimisympäristö. Oppimisympäristöillä tarkoitetaan tiloja, paikkoja, yhteisöjä, käytänteitä, välineitä ja tarvikkeita, jotka tukevat lasten kasvua ja oppimista. Oppimisympäristö-käsite sisältää varhaiskasvatuksessa fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen ympäristön.

Oppimisympäristöjä kehitetään niin, että ne muodostavat pedagogisesti monitahoisia ja joustavia kokonaisuuksia. Oppimisympäristöjen kehittämisessä huomioidaan lapsille ominaiset tavat toimia; leikkiminen, tutkiminen, liikkuminen, erilaiset luovat ratkaisut, asioiden ja ilmiöiden monipuolinen tarkastelu sekä monimuotoinen ilmaisu. Lapset osallistuvat oppimisympäristöjen rakentamiseen.

Oppimisympäristöt edistävät lasten osallisuutta, osallistumista sekä yhteisöllistä tietojen ja taitojen rakentamista. Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöt kannustavat toimimaan joustavasti erikokoisissa ryhmissä, joissa jokaisella on mahdollisuus osallistua yhteiseen toimintaan ja vuorovaikutukseen. Yhteisesti sovitut säännöt ja toimintatavat auttavat luomaan ilmapiiriltään turvallisen, muita kunnioittavan ja yhteisvastuullisen oppimisympäristön.

Lähiympäristö ja luonto kuuluvat varhaiskasvatuksen oppimisympäristöön. Ne tarjoavat kokemuksia, materiaaleja ja mahdollisuuksia leikkiin ja tutkimiseen. Rikas leikkiympäristö mahdollistaa erilaisia ja monipuolisia leikkejä sekä luontevan yhteistyömahdollisuuden kasvattajille ja huoltajille.

Aktiivinen yhteistyö varhaiskasvatusyksikön ulkopuolisten yhteistyötahojen kanssa rikastaa oppimisympäristöjä. Luontevia yhteistyötahoja ovat esim. kirjastot, museot ja teatterit.

Oppimisympäristöjä kehitetään siten, että ne tukevat lasten terveen itsetunnon sekä sosiaalisten ja oppimaan oppimisen taitojen kehittymistä. Kielitietoisuutta tukeva ja kulttuurista moninaisuutta esille tuova oppimisympäristö edistää lasten kielellistä kehitystä.

Pohdittavaksi yksikössä:

Millaisia oppimisympäristöjä meillä on?

Tarjoavatko oppimisympäristöt lapsille mahdollisuuden varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa ilmaistuun oppimiseen?

Millä tavoin lapset osallistuvat oppimisympäristöjen rakentamiseen?

Miten oppimisympäristöjä voisi kehittää?

3.3 Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö

Varhaiskasvatuslain mukaan huoltajille on annettava mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa lapsensa varhaiskasvatuksen suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin. Lisäksi toimintayksikössä on järjestettävä huoltajille säännöllisesti mahdollisuus osallistua paikallisen ja yksikkökohtaisen varhaiskasvatuksen suunnitteluun ja arviointiin.

Tavoitteena on huoltajien ja kasvattajien tietoinen sitoutuminen toimimaan yhdessä lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen tukemiseksi. Yhteistyö auttaa tunnistamaan mahdollisimman varhain lapsen kasvun, kehityksen tai oppimisen alueella olevaa mahdollinen tuen tarvetta.

Yhteistyön lähtökohtana on luottamuksen rakentaminen sekä osapuolten tasa-arvoinen vuorovaikutus ja keskinäinen kunnioitus.

Lasten päivittäisten kokemusten jakaminen on tärkeää kasvattajien ja huoltajien välillä. Kannustavat ja lapsen kehitystä sekä oppimista myönteisesti kuvaavat viestit ovat tärkeitä. Yhteisellä keskustelulla on erityinen tehtävä laadittaessa lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa.

Yhteistyö huoltajien kanssa korostuu erityisesti siirtymävaiheissa, kuten varhaiskasvatuksen alussa ja varhaiskasvatuksen aikaisissa siirtymissä, esimerkiksi lapsen vaihtaessa päiväkotia tai ryhmää tai siirtyessä esiopetukseen.

Yhteistyön tavoitteena on edistää myös huoltajien keskinäistä vuorovaikutusta. Huoltajien verkostoituminen ja yhteinen toiminta vahvistavat yhteisöllisyyttä ja antavat tukea kasvatustien työlle.

Pohdittavaksi yksikössä:

Osallistuvatko huoltajat yksikössämme toiminnan

- suunnitteluun?
- toteuttamiseen?
- arviointiin?

Miten huoltajien osallisuutta voitaisiin lisätä?

Miten huoltajien keskinäistä vuorovaikutusta voitaisiin edistää?

4. Pedagogisen toiminnan tavoitteet, suunnittelu ja toteuttaminen

Pedagogisen toiminnan tavoitteet, suunnittelu ja toteuttaminen:					
VASU pedagogisena työvälineenä					
Laaja-alainen osaaminen: pedagogisen toiminnan yleiset tavoitteet					
Ajattelu ja oppimaan oppiminen	Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu	Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot	Monilukutaito	Tieto- ja viestintä- teknologinen osaaminen	Osallistuminen ja vaikuttaminen

Arvot, oppimiskäsitys sekä niitä tukeva toimintakulttuuri luovat tavoitteellisen toiminnan perustan. Pedagogisen toiminnan suunnittelun lähtökohtana ovat lasten etu, heidän aiemmat kokemuksensa ja kiinnostuksen kohteensa sekä kasvun ja kehityksen kulloinenkin tilanne ja mahdolliset tuen tarpeet.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa kuvatut laaja-alaiselle osaamiselle sekä oppimisen eri alueille asetetut tavoitteet huomioidaan kasvatuksen, opetuksen ja hoidon tilanteiden suunnittelussa ja toteuttamisessa. Toimintaa suunniteltaessa otetaan huomioon myös paikallisiin suunnitelmiin sekä lasten henkilökohtaisiin varhaiskasvatussuunnitelmiin kirjatut tavoitteet.

Leikki ja muut lapsille ominaiset tavat oppia ja työskennellä ovat opetuksen ja toiminnan lähtökohtina. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tarjota lapsille monipuolisia mahdollisuuksia erilaisiin leikkeihin.

4.1. Leikki kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin lähteenä

Lapselle leikin merkitys syntyy leikistä itsestään. Leikkiessään lapset ovat aktiivisia toimijoita; he jäsentävät ja tutkivat ympäröivää maailmaa, luovat sosiaalisia suhteita sekä muodostavat merkityksiä kokemuksistaan. Leikissä lapset rakentavat identiteettiään, käsitystä itsestään ja muista ihmisistä. Leikki on keskeinen lapsen kehitystä ja oppimista ja hyvinvointia edistävä toimintatapa. Leikin kautta lapsi oppii, mutta lapselle itselleen leikki ei ole tietoisesti oppimisen väline vaan tapa olla ja elää sekä hahmottaa maailmaa.

Leikkiä ja leikinomaisuutta hyödynnetään varhaiskasvatuksessa myös tietoisena opetusmenetelmänä. Esimerkiksi yhdessä lasten kanssa toteutettavissa leikkiprojekteissa voidaan hyödyntää draamaa, improvisaatiota tai satuja leikin juonen kehittämisessä ja leikkimaailmojen rakentamisessa. Kasvattajat ymmärtävät myös vauhdikkaiden liikunta- ja peuhausleikkien merkityksen lasten hyvinvoinnille ja oppimiselle. Hoidon tilanteet ovat myös otollisia oppimisen hetkiä, joita voi rikastaa leikkillisyydellä. Loruttelu, sanaleikit, laulut ja yhteinen hassuttelu luovat positiivisen tunneilmaston, mikä on kaiken oppimisen lähtökohta.

Leikissä yhdistyvät keskeiset oppimista edistävät elementit: innostus, yhdessä tekeminen ja omien taitojen haastaminen.

Pohdittavaksi yksikössä:

Tarjoammeko lapsille monipuolisia mahdollisuuksia erilaisiin leikkeihin?

Miten hyödynnämme leikkiä ja leikinomaisuutta opetusmenetelmänä?

4.2 Laaja-alainen osaaminen: toiminnan yleiset tavoitteet

Laaja-alaisella osaamisella tarkoitetaan tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon muodostamaa kokonaisuutta. Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen alkaa varhaislapsuudessa ja jatkuu läpi elämän. Se vahvistuu vähitellen oppimisen polun aikana eri tiedon- ja taidonaloihin liittyvässä opiskelussa sekä arjen toiminnassa ja vuorovaikutuksessa.

Varhaiskasvatuksen perusteissa laaja-alainen osaaminen tarkoittaa varhaiskasvatustoiminnalle asetettuja yleisiä tavoitteita. Laaja-alaisen toiminnan osa-alueilla voidaan vastata tulevaisuuden haasteisiin.

Laaja-alaiseen osaamiseen kuuluvat seuraavat osa-alueet:

- ajattelu ja oppimaan oppiminen
- kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu
- itsestä huolehtiminen ja arjen taidot
- monilukutaito
- tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen
- osallistuminen ja vaikuttaminen.

Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet huomioidaan kaikessa varhaiskasvatuksen toiminnassa; kasvatuksen, opetuksen ja hoidon tilanteissa sekä toimintakulttuuria ja leikki- ja oppimisympäristöjä kehitettäessä.

4.2.1 Ajattelu ja oppimaan oppiminen

Ajattelun ja oppimisen taidot kehittyvät vuorovaikutuksessa muiden ihmisten ja ympäristön kanssa muodostaen perustan muun osaamisen kehittymiselle ja elinikäiselle oppimiselle. Tiedon määrä ja nopea uudistuminen edellyttävät taitoja uuden omaksumiseen sekä oman oppimisen ohjaamiseen. Tiedon jäsentäminen ja uuden luominen edellyttävät luovaa ja kriittistä ajattelua, jonka perusta luodaan varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksen tehtävä on rohkaista ja auttaa lapsia kehittämään ajattelun ja oppimisen taitojaan sekä vahvistaa lasten luottamusta omaan osaamiseensa.

Varhaiskasvatuksen monipuolinen toiminta tukee lapsen ajattelun ja oppimaan oppimisen taitoja. Leikeissä ja muussa luovassa toiminnassa lapsilla on mahdollisuus yhdessä testata ideoitaan, tutkia maailmaa sekä käyttää mielikuvitusta erilaisten tilanteiden ratkaisemisessa. Lasten muistin ja mielikuvituksen kehittymistä tuetaan esimerkiksi satujen, lorujen, musisoinnin, taiteellisen ilmaisun ja draamatoiminnan avulla. Mahdollisuus päivittäiseen monipuoliseen liikkumiseen tukee lasten hyvinvointia ja oppimista.

Kasvattajat rohkaisevat lapsia ilmaisemaan ajatuksiaan sekä kysymään ja kyseenalaistamaan. Lapsia rohkaistaan iloitsemaan onnistumisista ja kannustamaan toisia sekä samalla olemaan lannistumatta epäonnistumisista.

Pohdittavaksi yksikössä:

Miten meillä

- autetaan lapsia kehittämään ajattelun ja oppimisen taitojaan?
- tarjotaan lapsille mahdollisuuksia tutkia asioita?
- tuetaan muistin ja mielikuvituksen kehittymistä?
- rohkaistaan lapsia ilmaisemaan ajatuksiaan, kysymään ja kyseenalaistamaan?
- rohkaistaan iloitsemaan onnistumisista ja kannustamaan toisia?

4.2.2 Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu

Lapset kasvavat maailmaan, joka on kulttuurisesti, kielellisesti, uskonnollisesti ja katso-muksellisesti moninainen. Vuorovaikutustaidoilla, kyvyllä ilmaista itseään ja ymmärtää muita on tärkeä merkitys lasten identiteetille, toimintakyvylle ja hyvinvoinnille monimuotoi- sessa maailmassa. Kasvattajat tukevat lapsia kulttuuri-identiteettien rakentamisessa ja auttavat heitä myönteisen suhteen luomisessa lasta ympäröivään moninaiseen ympäris- töön.

Varhaiskasvatuksen tehtävä on tarjota lapsille mahdollisuuksia harjoitella vuorovaikutus- ja ilmaisutaitoja turvallisesti vertaisryhmän ja lähiyhteisön aikuisten kanssa. Juhlat, leikit ja yhteistyöhön perustuva toiminta luovat mahdollisuuksia harjoitella käyttäytymistä eri tilan- teissa ja erilaisten ihmisten kanssa. Vuorovaikutuksen ja ilmaisun välineinä käytetään mo- nipuolisesti esimerkiksi leikkiä, draamaa, musiikkia, liikuntaa, kuvataiteita, mediaa ja tek- nologiaa, kirjallisuutta, satuja ja tarinoita, vierailuja ja retkiä.

Pohdittavaksi yksikössä:

- Miten tuemme lapsia kulttuuri-identiteettien luomisessa?
- Miten autamme lapsia myönteisen suhteen luomisessa moninaiseen ympäristöön?
- Miten tuemme lasten vuorovaikutustaitojen kehittymistä?
- Miten näitä asioita voisi lisätä tai kehittää?

4.2.3 Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot

Itsestä huolehtiminen, terveyteen ja turvallisuuteen sekä arjen teknologian hallintaan liitty- vät taidot ovat kaikille tärkeitä. Kyse on yksilön hyvinvoinnista sekä kestävään elämänta- paan sitoutumisesta. Varhaiskasvatuksen tehtävä on vahvistaa lasten hyvinvointiin liittyviä taitoja sekä ohjata heitä tekemään kestävä elämäntavan mukaisia valintoja. Varhaiskas- vatuksessa tuetaan lasten myönteistä suhtautumista tulevaisuuteen.

Lapsia opetetaan havaitsemaan ja tiedostamaan ja nimeämään omia tunteitaan. Erilaisten tunnetilojen käsittelyä voi harjoitella esimerkiksi satujen, leikin, draaman ja muun luovan ilmaisun keinoin.

Kasvattajat tukevat lasten itsenäisyyden asteittaista lisääntymistä. Lapsille annetaan mah- dollisuuksia harjoitella erilaisia taitoja kuten pukeminen, syöminen ja hygieniasta huolehti- minen. Pienet työtehtävät ja toisten auttaminen kuuluvat lapsen päivään. Leikeistä, omista ja yhteisistä tavaroista sekä luonnosta ja lähiympäristöstä huolehtiminen opettaa ekologi- sesti kestävään ja vastuulliseen toimintaan.

Kasvattajat vastaavat siitä, että päivän rytmi on lasten tarpeille sopiva. Lapsilla on oltava mahdollisuus riittävään lepoon, monipuoliseen ravintoon sekä leikkiin ja ulkoiluun. Erityi- sesti kiinnitetään huomiota lasten riittävään liikkumiseen hyvinvoinnin ja oppimisen edelly- tyksenä. Lasten kanssa kokeillaan teknologisia ratkaisuja ja harjoitellaan laitteiden ja väli- neiden turvallista käyttöä.

Pohdittavaksi yksikössä:

Miten tuemme lasten arjen taitojen harjoittelua?

Miten tuemme lasten tunnetaitojen kehitystä?

Miten opetamme lapsia luonnosta ja lähiympäristöstä huolehtimiseen?

Miten päivän rytmi ja toiminnot tukevat lasten hyvinvointia?

Miten lasten kanssa harjoitellaan teknologisten laitteiden turvallista käyttöä?

Vaatiiko jokin osa-alue kehittämistä?

4.2.4 Monilukutaito

Monilukutaidolla on keskeinen ja merkittävä rooli jo varhaisessa vaiheessa lasten jokapäiväisessä elämässä. Monilukutaidolla tarkoitetaan erilaisten viestien tulkin ja tuottamisen taitoja. Se liittyy kiinteästi ajattelun ja viestinnän taitoihin ja kykyyn hankkia, muokata, tuottaa, esittää, arvioida ja arvottaa tietoa erilaisissa ympäristöissä ja tilanteissa. Tietoa voidaan tuottaa ja esittää sanallisten, kuvallisten, numeeristen tai muiden symbolijärjestelmien tai näiden yhdistelmien avulla. Kehittyvä taito nimetä asioita sekä ymmärtää ja käyttää erilaisia käsitteitä edistää lasten monilukutaitoa.

Monilukutaitoon liittyy laaja tekstikäsitys, jonka mukaan viestit voivat olla muun muassa kirjoitettuja, puhuttuja, audiovisuaalisia tai digitaalisia. Monilukutaito sisältää erilaisia taitoja, kuten kuvalukutaidon, numeerisen lukutaidon, medialukutaidon ja peruslukutaidon.

Lapsia kannustetaan ja innostetaan tutkimaan, käyttämään ja tuottamaan viestejä erilaisissa, myös digitaalisissa, toimintaympäristöissä. Toiminnan myötä opetellaan ilmaisua, vuorovaikutusta ja viestien herättämiin ajatuksiin ja tunteisiin eläydytään yhdessä. Samalla tuetaan lapsen puheen ja kielellisen tietoisuuden kehittymistä. Lasten omat kiinnostuksen kohteet ohjaavat toiminnan sisältöjen valintaa.

Pohdittavaksi yksikössä:

Miten tuemme lasten monilukutaidon kehittymistä?

Miten kannustamme lapsia tutkimaan ja tuottamaan viestejä erilaisissa, myös digitaalisissa, toimintaympäristöissä?

Pitäisikö toimintaa kehittää monilukutaidon osalta? Jos, niin miten?

4.2.5 Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen

Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen on tärkeä kansalaistaito. Sitä tarvitaan lasten ja perheiden arjessa, ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa ja yhteiskunnallisessa osallistumisessa. Se on osa monilukutaitoa sekä media- ja opiskelutaitoja, joita tarvitaan opiskelussa ja työelämässä.

Varhaiskasvatuksessa tutustutaan mahdollisuuksien mukaan erilaisiin tieto- ja viestintäteknologisiin välineisiin, palveluihin ja peleihin.

Tieto- ja viestintäteknologian avulla tuetaan lasten ilmaisun, oppimisen ja vuorovaikutustaitojen kehittymistä. Mahdollisuudet kokeilla ja tuottaa sisältöjä itse ja ryhmässä käyttäen

apuna tieto- ja viestintäteknologiaa, edistävät lasten luovan ajattelun ja yhteistoiminnan taitoja sekä edistävät lasten kasvatuksellista ja koulutuksellista tasa-arvoa.

Pohdittavaksi yksikössä:

Miten ohjaamme lapsia tutustumaan erilaisiin tieto- ja viestintäteknologian välineisiin, palveluihin ja peleihin?

Miten tuemme tieto- ja viestintäteknologian avulla lasten ilmaisun, oppimisen ja vuorovaikutustaitojen kehittymistä?

Pitäisikö toimintaa kehittää jotenkin? Jos, niin miten?

4.2.6 Osallistuminen ja vaikuttaminen

Jokaisella lapsella on oikeus tulla nähdyksi, kuulluksi ja arvostetuksi omana itsenään. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tukea lasten kehittyviä osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja sekä kannustaa oma-aloitteisuuteen. Lasten osallisuus on osallisuutta varhaiskasvatusyhteisöön, jossa lapsilla on mahdollisuus suunnitella, toteuttaa ja arvioida omaa toimintaa yhdessä muiden kanssa. Kun lapset ovat mukana vaikuttamassa, he oppivat samalla vuorovaikutustaitoja sekä hahmottamaan yhteisten sääntöjen, sopimusten ja luottamuksen merkitystä.

Kasvattaja tutustuu lapseen ja lasten maailmaan sekä suunnittelee toimintaa yhdessä lasten kanssa. Oppimisympäristö rakennetaan lasten osallisuutta ja vaikuttamista vahvistavaksi. Lapsia ei jätetä päättämään asioista ja toimimaan yksin, vaan kasvattaja tukee, ohjaa ja kannustaa lasten tarpeiden mukaisesti. Osallisuuteen innostaminen on jokaisessa hetkessä läsnä olevaa lapsen kohtaamista ja sensitiivistä vuorovaikutusta. Se on lasten aloitteiden ja mielipiteiden arvostamista ja kuulemistä, myös sanattomien viestien havainnoimista ja herkkää huomaamista.

Lapsia kannustetaan auttamaan toisia ja pyytämään tarvittaessa apua. Lasten on tärkeä saada kokea ja tietää, että he lapsina ovat oikeutettuja aikuisten apuun ja suojeluun.

Pohdittavaksi yksikössä:

Tulevatko lapset meillä nähdyksi, kuulluksi ja arvostetuksi omana itsenään? Miten tämä näkyy käytännössä?

Miten tuemme lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja?

Miten kannustamme lapsia oma-aloitteisuuteen?

Suunnittelemmeko toimintaa yhdessä lasten kanssa?

Miten oppimisympäristömme vahvistaa lasten osallisuutta ja vaikuttamista? Miten lasten aloitteet ja mielipiteet otetaan huomioon?

Miten voisimme lisätä lasten osallisuutta ja vaikuttamista?

5. Oppimisen alueet

Pedagogisen toiminnan tavoitteet, suunnittelu ja toteuttaminen:				
VASU pedagogisena työvälineenä				
Oppimisen alueet: pedagogisen toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa huomioitavia keskeisiä aihepiirejä:				
Kielten rikas maailma: kielellisten taitojen ja valmiuksien, kielitietoisuuden sekä kielellisen identiteetin kehitys	Ilmaisun monet muodot: musiikki, kuvallinen ajattelu ja kuvailmaisuus, käden taidot sekä suullinen ja kehoellinen ilmaisu	Minä ja meidän yhteisömme: sosiaaliset taidot, mediakasvatus, katsomuskasvatus sekä lähiyhteisön ja –ympäristön menneisyys ja tulevaisuus	Tutkin ja toimin ympäristössäni: matemaattinen ajattelu, ympäristökasvatus sekä teknologia-kasvatus	Kasvan, liikun ja kehityn: liikuntakasvatus, ruokakasvatus sekä terveys ja turvallisuus

Oppimisen alueet ovat pedagogisen toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa huomioitavia keskeisiä aihepiirejä. Oppimisen alueet sisältävät teemoja, joita kasvattajat voivat hyödyntää arjen työssä. Oppimisen alueet perustuvat eri tiedon- ja taidonaloista nouseviin, varhaiskasvatuksen kannalta oleellisiin opetuksen tavoitteisiin. Oppimisen alueiden teemojen käsittely ja toteuttaminen edistävät lasten laaja-alaisen osaamisen kehittymistä.

Oppimisen alueiden tavoitteita voidaan yhdistää lapsiryhmän kiinnostuksen kohteita ja tarpeita vastaavasti. Tavoitteet toteutuvat opetustilanteissa, leikeissä ja hoitotilanteissa.

Kasvattajat voivat suunnitella ja toteuttaa laajoja kokonaisuuksia yhdessä lasten kanssa. Kasvattajat varmistavat, että pedagoginen toiminta edistää kaiken ikäisten lasten kehitystä ja oppimista. Kokonaisuuksien toteuttaminen mahdollistaa asioiden ja ilmiöiden laaja-alaisen tarkastelun ja tutkimisen. Lapsilla on oikeus saada monipuolisia mahdollisuuksia kokeilla, harjoitella, opetella ja oppia uusia taitoja omaan tahtiinsa kaikilla oppimisen alueilla.

Oppimisen alueita eli pedagogisen toiminnan keskeisiä aihepiirejä ovat:

- Kielten rikas maailma
- Ilmaisun monet muodot
- Minä ja meidän yhteisömme
- Tutkin ja toimin ympäristössäni
- Kasvan, liikun ja kehityn

5.1 Kielten rikas maailma: kielellisten taitojen ja valmiuksien, kielitietoisuuden sekä kielellisen identiteetin kehitys

Varhaiskasvatuksen tehtävä on tukea lasten kielellisten taitojen ja valmiuksien, kielitietoisuuden ja kielellisen identiteetin kehittymistä. Lasten kielellistä kehitystä tukee myönteinen ja monipuolinen varhaiskasvatuksen kieliympäristö sekä yhteistyö kotien kanssa.

Lasten kiinnostusta kieliin, teksteihin ja kulttuureihin vahvistetaan varhaiskasvatuksessa. Kielen kehitystä tukee runsas kielellinen mallintaminen sekä toiminnalliset harjoitukset ja monipuoliset kasvu- ja oppimisympäristöt. Keskeistä on kiinnittää huomiota siihen, miten lasten toimintaa ohjataan kielen avulla ja toimintaa sanallistetaan esimerkiksi leikissä ja muussa toiminnassa.

Kiireettömät yhdessä keskustelun ja lukemisen hetket lisäävät keskittymiskykyä ja lapsen luovuutta. Vuorovaikutustaitoja tuetaan erityisesti arjen toimintatilanteissa ja leikissä. Varhaiskasvatuksen tekstimaailma on monipuolinen. Lasten kanssa tutustutaan kirjallisuuteen, asiateksteihin ja mediateksteihin. Lapset keksivät itse loruja, tarinoita tai esityksiä esimerkiksi kasvattajan kertomien tarinoiden ja lukemien tekstien pohjalta.

Varhaiskasvatuksessa hyödynnetään lasten taipumusta sanoilla ja kielellä leikkittelyyn. Riimien ja kielellä leikkittelyn avulla suunnataan lasten huomiota sanojen merkityksestä kielen muotoon ja harjaannutetaan kielellistä tietoisuutta. Keskeistä on herättää lasten kiinnostus ja uteliaisuus kielen tutkimista ja kielellä toimimista kohtaan, vähitellen myös lukemista, kirjoittamista ja erilaisia tekstejä kohtaan.

Varhaiskasvatuksessa annetaan lasten kielenkäytöstä ja vuorovaikutustaidoista kannustavaa, myönteistä ja johdonmukaista palautetta.

Pohdittavaksi yksikössä:

Listatkaa edellisestä oppimisen alueesta oppimisen tavoitteita ja toimintatapoja. Mitkä niistä toteutuvat teillä jo? Mitä pitäisi kehittää?

Millaisen kokonaisuuden tai kokonaisuuden osan oppimisen alueesta voisi suunnitella ja toteuttaa omassa yksikössä?

5.2 Ilmaisun monet muodot: musiikki, kuvallinen ajattelu ja kuvailmaisuus, kädentaidot sekä suullinen ja kehollinen ilmaisu

Varhaiskasvatuksessa lapset saavat kokeilla ja harjoitella musiikillisen, kuvataiteellisen, kädentaidollisen sekä suullisen ja kehollisen ilmaisun perustaitoja. Taiteellisen ilmaisun ja kokemisen muodot ovat moninaiset, niihin liittyy draamaa, muotoja, ääniä, värejä, tuoksua, tunteita ja eri aistialueiden kokemusten yhdistelmiä.

Musiikillisen ilmaisun tavoitteena on tarjota lapsille kokemuksia laulun, tanssin, liikkeen, soiton ja itse tuottamansa musiikin avulla. Lasten kanssa opetellaan lauluja ja tutustutaan eri musiikkityyleihin ja soittimiin. Musiikkia kuunnellaan, äänillä leikitään, kokeillaan ja improvisoidaan.

Varhaiskasvatuksessa opetellaan kädentaidollista ilmaisua ja erilaisten työvälineiden käyttöä. Lasten kanssa kokeillaan erilaisten materiaalien käyttöä ja harjoitellaan niiden käsitteilyssä tarvittavia tekniikoita ja perustaitoja.

Varhaiskasvatuksessa tuetaan lasten kuvallisen ajattelun ja kuvailmaisun kehittymistä tekemällä, tulkitsemalla ja arvioimalla erilaisia kuvia. Lapsilla on mahdollisuus kokeilla erilaisia kuvan tekemisen tapoja, välineitä ja materiaaleja.

Lapsia rohkaistaan suulliseen ja keholliseen ilmaisuun monipuolisten harjoitusten ja leikin avulla. Opetuksessa hyödynnetään loruja, runoja sekä lasten kirjallisuutta. Ilmaisumuotoina voidaan käyttää esimerkiksi draamatoimintaa, sanataidetta, tanssia, sadutusta ja leikkiä.

Pohdittavaksi yksikössä:

Listatkaa edellisestä oppimisen alueesta oppimisen tavoitteita ja toimintatapoja. Mitkä niistä toteutuvat teillä jo? Mitä pitäisi kehittää?

Millaisen kokonaisuuden tai kokonaisuuden osan oppimisen alueesta voisi suunnitella ja toteuttaa omassa yksikössä?

5.3 Minä ja meidän yhteisömme: sosiaaliset taidot, mediakasvatus, katsomuskasvatus sekä lähiyhteisön ja –ympäristön menneisyys ja tulevaisuus

Lasten elinpiiri laajenee heidän aloittaessaan varhaiskasvatuksessa. Kodin perinteiden, toimintamallien, arvojen ja katsomusten lisäksi lapset kohtaavat toisenlaisia tapoja ajatella ja toimia. Varhaiskasvatuksessa lasten kanssa tutustutaan yhteiskunnan monimuotoisuuteen ja harjoitellaan siinä toimimista.

Varhaiskasvatuksessa lapsia ohjataan tunnistamaan tunteitaan, toimimaan ystävällisesti ja vastuullisesti sekä ratkaisemaan rakentavasti lasten keskinäisiä ristiriitatilanteita. Lapsia ohjataan leikkimään ja työskentelemään pareina ja erilaisissa ryhmissä ja samalla harjoittelemaan sosiaalisia taitojaan. Lasten kanssa pohditaan eri tilanteissa esiintyviä tai lapsia askarruttavia tunteita ja eettisiä kysymyksiä, kuten oikean ja väärän erottamista, oikeudenmukaisuutta sekä pelon ja ilon aiheita. Teemoja käsitellään lasten kanssa niin, että he voivat tuntea olonsa turvalliseksi. Työtapoina voidaan käyttää esimerkiksi roolileikkejä ja satuja. Pienimpien lasten kanssa pohditaan ryhmän sääntöjä. Esiopetusikää lähestyvät lapset voivat osallistua ryhmän sääntöjen laatimiseen. Samalla autetaan lapsia ymmärtämään, että yhteisön säännöt ovat ihmisten luomia sopimuksia.

Lasten kanssa keskustellaan heitä kiinnostavista lähiyhteisön ajankohtaisista asioista. Lasten kanssa tutustutaan mediaan ja kokeillaan median tuottamista leikinomaisesti turvallisuudessa ympäristössä. Mediakasvatus tukee lapsen mahdollisuuksia toimia aktiivisesti yhteisössään ja lapsilla on mahdollisuus aitoon osallistumiseen ja vaikuttamiskokemukseen. Mediakasvatus tukee lasten monilukutaidon sekä tieto- ja viestintäteknologisen osaamisen kehittymistä.

Pohdittavaksi yksikössä:

Listatkaa edellisestä oppimisen alueesta oppimisen tavoitteita ja toimintatapoja. Mitkä niistä toteutuvat teillä jo? Mitä pitäisi kehittää?

Millaisen kokonaisuuden tai kokonaisuuden osan oppimisen alueesta voisi suunnitella ja toteuttaa omassa yksikössä?

5.4 Tutkin ja toimin ympäristössäni: matemaattinen ajattelu, ympäristökasvatus sekä teknologiakasvatus

Varhaiskasvatuksessa luodaan pohja lasten matemaattisen ajattelun kehittymiselle ja herätetään kiinnostus matematiikkaan. Toiminnan tavoitteena on tarjota oivaltamisen ja oppimisen iloa matemaattisen ajattelun eri vaiheissa oleville lapsille. Lapsia ohjataan kiinnittämään huomiota päivittäisissä tilanteissa ilmenevään matematiikkaan. Lapset tutustuvat matematiikkaan ja sen osa-alueisiin havainnollisen ja leikinomaisen toiminnan myötä.

Erilaisilla harjoituksilla tuetaan lasten tilan ja tason hahmottamista. Lapsia kannustetaan tutkimaan ja kokeilemaan 2- ja 3-ulotteisuutta sekä opettelemaan sijainti- ja suhdekäsitteitä (edessä, ylhäällä, joka toinen) esim. liikuntaleikkien avulla. Lasten geometrisen ajattelun vahvistamiseksi järjestetään mahdollisuuksia rakenteluun, askarteluun ja muovailuun.

Ympäristökasvatuksen tavoitteena on vahvistaa lasten luontosuhdetta sekä ohjata heitä kohti kestävästä elämäntapaa. Ympäristökasvatus sisältää kolme, keskenään tasavahvaa ja tärkeää ulottuvuutta: oppimisen ympäristössä, oppimista ympäristöstä sekä toimimista ympäristön puolesta.

Omakohaisten luontokokemusten kautta lapsi oppii nauttimaan luonnossa olemisesta. Lähiluonnossa retkeily, aisteja ja ympäristöherkkyyttä kehittävät harjoitukset ovat tärkeitä. Luonto on lapselle myös esteettisen kokemisen ja rauhoittumisen paikka.

Ympäristökasvatuksessa herätetään kiinnostus luontoa ja sen monimuotoisuutta kohtaan. Luonnon ilmiöitä tutkitaan ja havainnoidaan eri aistein sekä havaintovälineiden avulla. Luonnontuntemusta kasvatetaan opettelemalla tunnistamaan eri lajeja luonnossa. Opetukseen voi kuulua myös pieniä kokeita.

Ympäristökasvatuksella edistetään kestävästä elämäntapaan kasvamista sekä siinä tarvittavien taitojen harjoittamista. Näitä käytännön taitoja ovat esimerkiksi roskaamaton retkeily, kohtuullisuuden ja säästäväisyyden opettelu, ruokailuun liittyvä vastuullisuus, energian säästäminen sekä jätteiden vähentäminen esimerkiksi kierrätyksen, tavaroiden korjaamisen ja uudelleenkäytön avulla.

Kestävästä elämäntapaan kasvamisessa myötätunnon sekä toisten huomioimisen opettelu ovat keskeinen osa vastuullisuuteen kasvua. Kasvattajat antavat omalla esimerkillään mallia siitä, miten toisiin ihmisiin, eläimiin, kasveihin ja muuhun ympäristöön tulisi suhtautua.

Teknologiakasvatuksen tavoitteena on kannustaa lapsia tutustumaan tutkivaan ja kokeilevaan työtapaan. Lapsia rohkaistaan tekemään kysymyksiä ja etsimään niihin yhdessä selityksiä. Lapsia rohkaistaan tekemään päätelmiä ja keksimään ratkaisuja arjen ongelmiin.

Pohdittavaksi yksikössä:

Listatkaa edellisestä oppimisen alueesta oppimisen tavoitteita ja toimintatapoja. Mitkä niistä toteutuvat teillä jo? Mitä pitäisi kehittää?

Millaisen kokonaisuuden tai kokonaisuuden osan oppimisen alueesta voisi suunnitella ja toteuttaa omassa yksikössä?

5.5 Kasvan, liikun ja kehityn: liikuntakasvatus, ruokakasvatus sekä terveys ja turvallisuus

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on luoda pohjaa lasten terveyttä ja hyvinvointia arvostavalle sekä liikuntaa edistävälle elämäntavalle yhdessä huoltajien kanssa. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteena olevat itsestä huolehtiminen ja arjen taidot ovat osa tätä kokonaisuutta.

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on innostaa lapsia liikkumaan monipuolisesti sekä kokemaan liikunnan iloa. Kasvattajien tulee suunnitella lasten päivärytmi, sisä- ja ulkoympäristö sekä toiminnan sisällöt niin, että lapset voivat monipuolisesti nauttia liikkumisesta eri tilanteissa.

Lasten liikkumisen tulee vaihdella luontevasti kestoilta, intensiteetiltä ja nopeudelta. Lasten tulee saada kokemuksia yksin, parin tai ryhmän kanssa liikkumisesta. Varhaiskasvatuksessa lapset saavat kokemuksia erilaisista liikuntaleikeistä, kuten perinteisistä pihaleikeistä, satujumpista tai musiikkiliikunnasta. Eri vuodenaikoja tulee hyödyntää siten, että lapsi saa mahdollisuuksia opetella kullekin vuodenaikalle tyypillisiä tapoja ulkoilla, kuten retkeilyä, lumileikkejä, luistelua, hiihtoa tai pyöräilyä. Säännöllisellä ohjatulla liikunnalla on tärkeä merkitys lapsen kokonaisvaltaiselle kehitykselle ja motoriselle oppimiselle. Tämän vuoksi suunnitelmallinen havainnointi lasten motoristen taitojen kehittymisestä on tärkeää.

Ruokakasvatuksen tavoitteena on edistää myönteistä suhtautumista ruokaan ja syömiseen sekä tukea monipuolisia ruokatottumuksia. Varhaiskasvatuspäivän aikana lapselle on tärkeää säännöllinen ja tasainen ateriaritmi. Päivittäiset ateriahetket toteutetaan kii-reettömässä ilmapiiirissä opetellen ruokarauhaa ja hyviä pöytätapoja sekä yhdessä syö-misen kulttuuria. Ruoasta keskusteleminen, ruokapuhe, tarinat ja laulut edistävät lapsen il-maisutaitoa ja ruokasanaston kehittymistä.

Lapsille annetaan mahdollisuuksia arjen erilaisiin työtehtäviin, kuten pöydän kattamiseen, tarjoiluun, ruokailutilan siistimiseen tai jätteiden lajitteluun ikänsä ja kehityksensä mukaan. Lasten osallisuutta ja itseohjautuvuutta voidaan vahvistaa antamalla heille mahdollisuuksia ruokien ottamiseen ja annosteluun itse sekä ottamalla lapset mukaan ruokailujärjestelyihin. Kasvattajan tehtävänä on huolehtia lasten riittävästä ravinnonsaannista sekä ottaa huomioon mahdolliset allergiat ja erityisruokavaliot sekä lasten yksilölliset tarpeet syö-mään oppimisessa.

Varhaiskasvatuksessa pohditaan yhdessä lasten kanssa terveyteen ja turvallisuuteen liit-tyviä tekijöitä. Varhaiskasvatuksessa tuetaan lasten valmiuksia pitää huolta terveydestään sekä pitämään huolta henkilökohtaisesta hygieniasta. Lapset saavat tietoja turvallisesta liikkumisesta lähiympäristössä sekä varhaiskasvatuksen oppimisympäristöissä.

Varhaiskasvatuksessa mahdollistetaan lapsille päivittäinen rauhoittumishetki. Lasten kanssa keskustellaan liikkumisen, levon ja hyvien ihmissuhteiden merkityksestä hyvin-voinnille ja terveydelle. Toisten huomioon ottamista sekä tunteiden tunnistamista ja hallin-taa harjoitellaan arjen tilanteissa. Leikin avulla lasten kanssa käsitellään arjen toimintaym-päristöihin liittyviä yleisimpiä fyysisiä ja psyykkisiä vaaratilanteita lapsen ikä ja kehitys huomioiden. Näitä voivat olla muun muassa pukemis-, ruokailu-, leikki- sekä ulkoilutilan-teet. Tavoitteena on tukea lasten turvallisuuden tunnetta, antaa heille valmiuksia pyytää ja

hankkia apua sekä toimia turvallisesti tavallisimmissa arjen tilanteissa. Varhaiskasvatuksessa harjoitellaan ulkoilupihassa ja lähiliikenteessä liikkumisen sääntöjä sekä turvallista toimintaa.

Pohdittavaksi yksikössä:

Listatkaa edellisestä oppimisen alueesta oppimisen tavoitteita ja toimintatapoja. Mitkä niistä toteutuvat teillä jo? Mitä pitäisi kehittää?

Millaisen kokonaisuuden tai kokonaisuuden osan oppimisen alueesta voisi suunnitella ja toteuttaa omassa yksikössä?

6. Lapsen kasvun ja oppimisen tuki

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa käytetään nimitystä lapsen kasvun ja oppimisen tuki silloin, kun lapsi tarvitsee tukea kehitykseensä, oppimiseensa tai hyvinvointiinsa. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa käytetään samaa nimitystä. Tuen järjestäminen ja sisällöllinen jatkuvuus varhaiskasvatuksesta perusopetukseen muodostavat eri koulutusasteita yhdistävän, johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden. Tarkoituksena on mahdollistaa myös lapsen saaman tuen eheä jatkumo.

Varhaiskasvatuksen toiminnan keskeinen periaate on lapsen kasvun, oppimisen ja hyvinvoinnin tukeminen ja edistäminen. Jokainen lapsi tarvitsee yksilölliseen kehitykseensä ja oppimiseensa tukea. Tästä johtuen tuen saaminen kuuluu kaikille lapsille.

Varhaiskasvatuslain mukaan varhaiskasvatuksen tavoitteena on tunnistaa lapsen yksilöllisen tuen tarve ja järjestää tarkoituksenmukaista tukea tarpeen ilmettyä. Lapsen tuen tarve voi ilmetä fyysisen, motorisen, kognitiivisen, emotionaalisen, sosiaalisen, kielellisen tai muun vastaavan hyvinvoinnin, kehityksen tai oppimisen osa-alueella.

Varhaiskasvatuksella on erityinen merkitys tuen tarpeen varhaisessa tunnistamisessa ja tuen toteuttamisessa. Riittävän aikaisella tuella voidaan edistää lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia, mutta myös ehkäistä lapsen ongelmien syntymistä, kasvamista ja monimuotoistumista.

Lapsen kasvun ja oppimisen tuki järjestetään osana varhaiskasvatuksen päivittäistä toimintaa. Tuki annetaan ensisijaisesti erilaisin joustavin järjestelyin lapsen omassa päiväkohti- tai perhepäivähoitoryhmässä. Tukea voidaan tarvittaessa, lapsen edun niin vaatiessa, järjestää myös osittain tai kokonaan erityisryhmässä.

Esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteissa määritellään perusopetuslain mukaisesti lapsen kasvun ja oppimisen tuen kolme tasoa. Nämä ovat yleinen, tehostettu ja erityinen tuki. Varhaiskasvatuksessa tukea voidaan antaa osana laadukasta varhaiskasvatusta, tehostettuna tai erityisenä tukena. Tehostetussa ja erityisessä tuessa tuki on vahvempaa, jatkuvampaa ja lapsi tarvitsee useampia tukitoimia. Kun lapsen tuen tarpeesta, sisällöstä ja toteuttamisen muodoista päätetään, arvioidaan lapselle annettun tuen aikaisempaa riittävyyttä ja vaikutuksia. Lapsen on mahdollista saada eri tukimuotoja rinnakkain. Arvioinnin perusteella määritellään, miten lapsen tuen tarve on muuttunut, tuleeko tuen antamista tehostaa vai riittääkö lapselle jatkossa yleisessä toiminnassa annettava tuki. Tuen tarpeen muuttuessa myös tuen taso saattaa muuttua.

Varhaiskasvatuksessa lapsen tuen tarve voi olla lyhytaikaista ja tilapäistä. Silloin voi riittää yksittäinen tukitoimi, jolla tilanteeseen vaikutetaan mahdollisimman nopeasti ja varhaisessa vaiheessa.

Tehostettua tukea annetaan lapselle, joka tarvitsee säännöllistä tukea tai samanaikaisesti useita tukimuotoja. Tehostetussa tuessa tuki on vahvempaa ja pitkäjänteisempää sekä tukea toteutetaan suunnitelmallisemmin ja tavoitteellisemmin kuin aiemmin.

Jos tehostettu tuki ei ole riittävää lapsen tukemiseksi, lapsi saa erityistä tukea. Erityistä tukea annetaan pääasiassa silloin, kun tuen tarve johtuu lapsen vammasta, sairaudesta, kehityksen viivästyästä tai tunne-elämän häiriöstä. Erityinen tuki edellyttää henkilöstön erityispedagogisen osaamisen vahvistamista ja usein varhaiskasvatuksen ulkopuolisen monialaisen asiantuntemuksen käyttämistä ja yhteistyötä esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden kanssa.

Pohdittavaksi yksikössä:

Miten meillä tunnistetaan erilaiset tuen tarpeet?

Millaista tukea lapsille tarjotaan ja miten?

- Miten meillä annetaan yleistä tukea?

- Miten tehostettu tuki on järjestetty?

- Miten erityistä tukea annetaan?

Onko jollain osa-alueella ilmeneviin tuen tarpeisiin vaikea vastata?

Miten voisimme kehittää tuen tunnistamista?

Miten voisimme kehittää tuen tarjoamista ja järjestämistä?

7. Pedagogisen toiminnan arviointi ja kehittäminen

Pedagogisen toiminnan arviointi ja kehittäminen: tavoitteena on varhaiskasvatuksen kehittäminen. Arviointi on oma-aloitteista, suunnitelmallista ja säännöllistä.

Pedagogisen toiminnan arvioinnin tarkoitus on varhaiskasvatuksen kehittäminen sekä lasten kehityksen ja oppimisen edellytysten parantaminen.

Varhaiskasvatuslain mukaan varhaiskasvatuksen järjestäjän on arvioitava antamaansa varhaiskasvatusta sekä osallistuttava ulkopuoliseen toimintansa arviointiin. Varhaiskasvatuksen toiminnan arvioinnin tulee olla oma-aloitteista, suunnitelmallista ja säännöllistä.

Arvioinnin pohjalta toimintaa voidaan suunnitella vastaamaan lasten kulloisiakin tarpeita ja tukemaan lapsen kehityksen ja oppimisen eri vaiheita. Arviointi mahdollistaa lapsista lähtevän toiminnan suunnittelun. Lisäksi arviointi antaa merkityksellistä tietoa toiminnan ja laadun kehittämiseksi. Arviointi tukee myös huoltajien kanssa tehtävää yhteistyötä.

Paikallisessa toiminnan arvioinnissa varhaiskasvatuksen järjestäjä seuraa ja arvioi säännöllisesti toimintaa eri toimintamuodoissa. Järjestäjä- ja yksikötason arvioinnissa käytävät menettelytavat jäävät varhaiskasvatuksen järjestäjän päätösvaltaan. Järjestäjä- ja

yksikkötason arviointi on keskeinen osa varhaiskasvatuksen johtamista ja kehittämistä paikallisesti.

Yksilötason arviointi perustuu varhaiskasvatuslakiin ja tarkoittaa lapsen varhaiskasvatussuunnitelman toteutumisen arviointia. Arvioinnin yhteydessä lapset, huoltajat ja kasvattajat pohtivat omalta osaltaan miten yhdessä kirjatut tavoitteet ja sopimukset on huomioitu ja toteutuneet varhaiskasvatuksen toiminnassa. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman arviointi on myös osa lapsen oppimisen ja hyvinvoinnin tukemista.

Pohdittavaksi yksikössä:

Miten arvioimme omaa toimintaamme?

Miten arvioimme paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman ja lapsen varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista?

Miten huoltajat ja lapset on osallistettu arviointiin?

Miten käytämme arvioinnin tuloksia toimintamme kehittämiseen?

Miten oman toimintamme arviointia tulisi kehittää?

Kasvun ja oppimisen tuki: yleinen, tehostettu ja erityinen tuki

Varhaiskasvatuksen tavoitteellisen toiminnan perusta:

Pedagogisen toiminnan arviointi ja kehittäminen: tavoitteena on varhaiskasvatuksen kehittäminen. Arviointi on oma-aloitteista, suunnitelmallista ja säännöllistä.

Pedagogisen toiminnan tavoitteet, suunnittelu ja toteuttaminen:
VASU pedagogisena työvälineenä

Oppimisen alueet: pedagogisen toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa huomioitavia keskeisiä aihepiirejä:

Kielten rikas maailma: kielellisten taitojen ja valmiuksien, kielitietoisuuden sekä kielellisen identiteetin kehitys	Ilmaisun monet muodot: musiikki, kuvallinen ajattelu ja kuvailmaisuus, kädentaidot sekä suullinen ja kehollinen ilmaisu	Minä ja meidän yhteisömme: sosiaaliset taidot, mediakasvatus, katsomuskasvatus sekä lähiyhteisön ja –ympäristön menneisyys ja tulevaisuus	Tutkin ja toimin ympäristössäni: matemaattinen ajattelu, ympäristökasvatus sekä teknologia-kasvatus	Kasvan, liikun ja kehityn: liikuntakasvatus, ruokakasvatus sekä terveys ja turvallisuus
--	---	---	---	---

Laaja-alainen osaaminen: pedagogisen toiminnan yleiset tavoitteet:

Ajattelu ja oppimaan oppiminen	Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu	Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot	Monilukutaito	Tieto- ja viestintä- teknologinen osaaminen	Osallistuminen ja vaikuttaminen
--------------------------------	--	---------------------------------------	---------------	---	---------------------------------

Toimintakulttuuri:
Historiallisesti ja kulttuurisesti muotoutunut tietoinen tapa toimia, joka muovautuu yhteisön vuorovaikutuksessa. Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria kehitetään seuraavien periaatteiden mukaisesti:

Oppiva yhteisö toimintakulttuurin ytimenä	Leikkiin ja vuorovaikutukseen kannustava yhteisö	Osallisuutta, yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa	Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus	Hyvinvointi, turvallisuus ja kestävä elämäntapa
---	--	---	---	---

Yhteistyö huoltajien kanssa:
tietoinen sitoutuminen toimimaan yhdessä lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen tukemiseksi.

Pedagogisesti painottunut kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuus:
monitieteiseen, erityisesti kasvatusta- ja varhaiskasvatustieteelliseen tietoon perustuvaa, ammatillisesti johdettua ja ammattikasvattajien toteuttamaa suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa.
Arvoperusta ja oppimiskäsitys:
Jokainen lapsi on ainutlaatuinen ja arvokas sellaisena kuin hän on. Jokaisella lapsella on oikeus tulla kuulluksi, nähdyksi, huomioon otetuksi ja ymmärretyksi omana itsenään sekä yhteisönsä jäsenenä. Lapset oppivat ja omaksuvat tietoja ja taitoja vuorovaikutuksessa mm. toisten lasten ja kasvattajien kanssa. Oppimiskäsitys pohjautuu näkemykseen lapsesta aktiivisena toimijana.

Yhtenäinen opintopolkku:
kasvatuksellinen ja opetuksellinen jatkumo esiopetukseen ja perusopetukseen

8. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden käsittelyprosessi omassa työyhteisössä

8.1 Osallistava käsittely

Osallisuus on yksi varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden kantavista periaatteista ja sen tulisi näkyä myös perusteiden käsittelyssä yksiköissä. Tärkeää on, että varhaiskasvatussuunnitelman työstämiseen osallistuvat mahdollisuuksien mukaan kaikki yksikössä työskentelevät henkilöt. Koko työyhteisön osallistaminen työstämiseen tarkoittaa sitä, että kaikilla on mahdollisuus ilmaista näkemyksensä ja tulla kuulluksi yhteisessä työskentelyssä. Vuorovaikutuksessa ja yhdessä keskustellen, ideoiden ja pohtien, päästään yhteisesti jaettuun ja parhaaseen mahdolliseen lopputulokseen.

Osallisuutta voidaan vahvistaa osallistavilla ja osallisuutta tukevilla työtavoilla ja menetelmillä. Tämän tukiaineiston lopussa on ehdotuksia osallistavista työtavoista, joita voi käyttää varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden käsittelyyn omassa yksikössä. Samat työtavat sopivat sovellettuna myös esimerkiksi lasten ja huoltajien osallistamiseen.

Ennen varsinaista käsittelyä yksikön johtaja voi esitellä varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden lähtökohdat: mistä varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa on kyse, mitkä ovat perusteiden olennaisimmat asiat, miten VASU2017-kokonaisuus rakentuu jne. Tämän esittelyn tarkoituksena on antaa henkilöstölle yleiskäsitys varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden rakenteesta ja keskeisimmistä asioista. Tämä helpottaa varhaiskasvatussuunnitelman eri osa-alueiden tarkempaa käsittelyä ja kokonaisuuden hahmottamista. Tällaisena johdantona voi käyttää esimerkiksi tähän aineistoon kuuluvia varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden esittelydioja. Esimerkkejä dioista:

Leikkiä, osallisuutta ja yhteistyötä

<http://osake.eeventti.fi>

Uuden varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tukiaineisto yksiköiden johtajille

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet

- Varhaiskasvatustlain mukainen, Opetushallituksen antama valtakunnallinen määräys.
- Paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat laaditaan ja varhaiskasvatus toteutetaan perusteiden mukaan.
- Kaikkia alan ammatillaisia velvoittava asiakirja.
- Paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat otetaan käyttöön elokuussa 2017.

Keskeistä VASU2017:ssä

- Pedagogisesti painottunut kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuus
- Toimintakulttuuri: tapa toimia arjessa
- Lasten ja huoltajien osallisuus
- Leikki kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin lähteenä

Koko diapaketti löytyy Tampereen kaupunkiseudun opetus- ja kasvatustalouden henkilöstölle suunnatun osaamisen kehittämispalvelun (OSAKE) sivuilta: <http://osake2.eeventti.fi/>

8.2 Käsittely teemoittain

Varhaiskasvatussuunnitelmaa kannattaa omassa työyhteisössä käsitellä osissa. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on iso kakku kerralla nielaistavaksi. Sen sisäistäminen vaatii yhteistä keskustelua ja työstämistä, asioiden omakohtaista pohtimista, ja avaamista käytännön toiminnan tasolla – sekä aikaa.

Ohessa on ehdotuksia siitä, millaisissa osissa sekä millaisin työskentelytavoin perusteita voisi omassa työyhteisössä käsitellä. Ehdotuksen rakenne ja järjestys pohjautuu tässä tukimateriaalissa esitettyyn jäsenyykseen. Jos joku muu malli tai järjestys tuntuu omassa yksikössä toimivammalta, siihen kannattaa tarttua! Yhden tapaamisen teemat voi myös jakaa useampaan lyhyempään tapaamiseen, jos se tuntuu toimivammalta ratkaisulta.

Teemoja käsiteltäessä yksikössä voidaan ottaa pohdittavaksi myös tukimateriaalissa jokaisen luvun lopussa olevia Pohdittavaksi yksikössä –kysymyksiä.

Yhden teeman käsittelyyn kannattaa varata vähintään 2–3 tuntia aikaa. Jos asia jää tapaamisessa kesken, sovitaan, koska tai millä tavalla käsittelyä jatketaan. Tärkeää on käyttää jokaiseen kohtaan riittävästi aikaa niin, että kaikki omassa yksikössä ymmärtävät, mitä asia tarkoittaa oman yksikön kohdalla.

Jos aikaa on käytettävissä 2 tuntia, useimmissa tapauksissa kannattaa valita vain yksi työskentelytapa tapaamiskertaa tai teemaa kohden. Työskentelytapoja kannattaa vaihdella eri teemojen kohdalla.

1. Teema: Mikä on varhaiskasvatussuunnitelma? Varhaiskasvatuksen toiminnan perusta
- Mitä ovat varhaiskasvatussuunnitelman perusteet? Millä tavalla ne velvoittavat alan ammattilaisia?

- Arvoperusta ja oppimiskäsitys
- Pedagogisesti painottunut kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuus
- Yhtenäinen opinpolku
- Yhteistä keskustelua ja työstämistä
- Ehdotus toimintatavaksi: kasautuva ryhmä, tuplatiimi tai tulevaisuuden ihannetila

2. Teema: Toimintakulttuuri

- Millainen on työyhteisömme toimintakulttuuri?
- Kuinka eri periaatteet toteutuvat toiminnassamme?
- Yhteistyö huoltajien kanssa
- Yhteistä keskustelua ja työstämistä
- Ehdotus toimintatavaksi: learning café tai tuplatiimi

3. Teema: Pedagogisen toiminnan tavoitteet / Laaja-alainen osaaminen

- Miten laaja-alaisen osaamiseen kuuluvat eri osa-alueet huomioidaan toiminnassamme?
- Yhteistä keskustelua ja työstämistä eri osa-alueista
- Ehdotus toimintatavaksi: työpistetyöskentely tai learning café

4. Teema: Pedagogisen toiminnan suunnittelu ja toteuttaminen / Oppimisen alueet

- Miten eri oppimisen alueet on huomioitu pedagogisen toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa yksikössämme?
- Yhteistä keskustelua ja työstämistä eri oppimisen alueista
- Ehdotus toimintatavaksi: työpistetyöskentely tai learning café

5. Teema: Toiminnan arviointi ja kehittäminen

- Miten yksikkömme arvioi ja kehittää omaa toimintaansa?
- Yhteistä keskustelua ja työstämistä
- Ehdotus toimintatavaksi: fläpit seinälle –tekniikka tai ryhmälumipallo

6. Teema: Kasvun ja oppimisen tuki

- Miten kasvun ja oppimisen tuki toteutuu toiminnassamme?
- Yhteistä keskustelua ja työstämistä
- Ehdotus toimintatavaksi: fläpit seinälle –tekniikka, tuplatiimi tai kasautuva ryhmä

Jos työyhteisön ei ole mahdollista kokoontua kaikki kerralla työstämään vasua, samoja asioita voi pohtia myös pienemmissä ryhmissä. Tällöin tärkeää on miettiä, miten eri ryhmät jakavat ajatuksiaan toisilleen ja miten niiden pohjalta rakennetaan yksi, yhteinen ja jaettu käsitys asioista.

Osa ehdotetuista työtavoista on sellaisia, että ne eivät vaadi kaikkien työntekijöiden läsnäoloa yhtä aikaa. Ryhmälumipallo perustuu työskentelyyn pienissä ryhmissä, jotka siirtävät tuotoksensa seuraavalle ryhmälle edelleen työstettäväksi. Ryhmät voivat siis kokoontua ja työskennellä eri aikaan. Fläpit seinälle –tekniikka taas perustuu siihen, että jokainen työntekijä voi käydä lisäämässä ajatuksiaan yhteiseen pohjaan silloin kun hänelle sopii.

Mikäli yksiköllä on käytössä jokin verkkopalvelu tai oppimisalusta, yhteistä työstämistä voidaan tehdä myös siellä. Esimerkiksi Lahdessa eri varhaiskasvatuksen yksiköt ovat kommentoineet varhaiskasvatussuunnitelman perusteita Pedanet-verkkopalvelussa (ks. tarkemmin <https://peda.net/lahti/varhaiskasvatus/vasu2017/v2lk>). Samaa työskentelytapaa voi soveltaa myös oman yksikön sisällä. Myös esimerkiksi maksuton kotimainen Kirjoituslusta (kirjoituslusta.fi) mahdollistaa sen, että kaikki työntekijät voivat saada tunnukset, joiden kautta he voivat helposti käydä kommentoimassa yhteistä tuotosta.

Jokaisen tapaamisen yhteiset tulokset ja johtopäätökset on hyvä kirjata näkyviin. Työyhteisöön voidaan kerryttää yksikön omaa toimintasuunnitelmaa (varhaiskasvatussuunnitelmaa purettuna yhteiseksi periaatteiksi ja käytännön toiminnaksi) visuaaliseen muotoon, kaikkien nähtäväksi, seinälle tmv. Jokaisen asiakokonaisuuden jälkeen tulisi myös kirjata, kaipaako asia kehittämistä, jos, niin millaista, millaisia käytännön toimia aiotaan asian suhteen tehdä ja koska, sekä milloin asiaa arvioidaan.

Yhteiset tulokset ja johtopäätökset voi koota esimerkiksi yksinkertaiseen taulukkomuotoon:

Käsiteltävä teema	Mitä tarkoittaa / miten näkyy meidän yksikössämme	Ajatuksia jatkoa varten

8.3 Ehdotuksia työtavoista tukiaineiston käsittelemiseen

8.3.1 Fläpit seinälle –tekniikka

Fläpit seinälle –tekniikassa järjestetään yksikön jäsenille yksi, yhteinen pohja, johon jokainen voi kirjata ajatuksiaan käsiteltävästä teemasta. Tämä voidaan toteuttaa – nimen mukaisesti – laittamalla yhdelle seinälle riittävästi fläppejä. Yhteinen pohja voi olla myös esim. suuri vaalea, kertakäyttöpöytäliina pöydällä. Olennaista on, että yhteinen pohja voi olla paikallaan niin kauan, että kaikki yksikön työntekijät ovat ehtineet käydä lisäämässä omat ajatuksensa käsiteltävästä teemasta.

Ennen varsinaista työskentelyä kannattaa työntekijöille antaa työstämisessä tarvittavat taustatiedot. Kaikille työntekijöille voi jakaa (esim. sähköpostitse) työstettävän kohdan uuden varhaiskasvatussuunnitelman perusteista. Tähän tekstiin pitää kaikkien tutustua ennen varsinaisen työskentelyn aloittamista.

Fläppien tmv. yhteyteen on hyvä laittaa selkeä kuvaus siitä, mitä työntekijöiden toivotaan kommentoivan tai ideoivan. Tässä voi käyttää hyväksi esim. Pohdittavaksi yksikössä – kysymyksiä eri aiheiden yhteydessä.

Yhteiseen pohjaan (fläpit tmv.) voi tehdä pohjaksi jäsennystä (otsikoita, kysymyksiä tmv.), mitä työntekijöiden toivotaan kommentoivan. Voidaan myös yhteisesti sopia, missä muodossa (esim. mind map, taulukko tmv.) yhteistä näkemystä kootaan. Luovuus ja leikillisyyks on sallittua 😊! Voidaan myös sopia, että työntekijät voivat merkitä esim. plussan toistensa kirjaamien ajatusten perään, jos ovat niistä samaa mieltä. Näin nähdään, mitkä ajatukset saavat yksikössä laajempaa kannatusta.

On hyvä sopia aikataulusta, jonka aikana työntekijät käyvät kommentoimassa annettuja aiheita. Jokainen voi lisätä yhteiseen pohjaan ajatuksiaan itselle sopivaan aikaan ja tarvittaessa useampaankin kertaan.

Yhteisen tuotoksen tärkeimmät ja eniten kannatusta saaneet ajatukset voi lopuksi tiivistää yhteisiksi teeseiksi. Yhdessä voidaan sopia, kuka tai ketkä tekevät tiivistyksen. Kannattaa varmistua, että kaikki voivat lopulliset teesit hyväksyä ja allekirjoittaa.

8.3.2 Kasautuva ryhmä

Kasautuva ryhmä lähtee liikkeelle niin, että yksikön työntekijät saavat johonkin teemaan, esimerkiksi arvoperustaan, oppimiskäsitykseen ja pedagogisesti painottuneeseen varhaiskasvatukseen, liittyvän kysymyksen tai kysymyksiä pohdittavakseen, esim.:

- Mitkä ovat meille tärkeimmät, toimintaamme ohjaavat arvot?
- Millainen oppimiskäsitys meillä on?
- Mitä meillä tarkoittaa "pedagogisesti painottunut varhaiskasvatus"?

Jokainen pohtii kysymystä ensin hetken yksin. Sen jälkeen tehtävää käsitellään pareittain: kumpikin kertoo toisilleen ajatuksensa. Parityöskentelyn jälkeen kaksi paria liittyy yhteen eli ryhmässä on neljä jäsentä.

Parit keskusteleval toistensa ajatuksista ja näkemyksistä sekä mahdollisista ratkaisuihin tai syntyneistä oivalluksista. Neljän hengen ryhmässä parit eivät enää kertaa alkuperäisiä ajatuksiaan ja kokemuksiaan, vaan esittelevät havaitsemiaan eroja ja yhtäläisyyksiä ajattelussaan.

Neljän hengen ryhmää voi pyytää kirjoittamaan papereille ajatuksiaan, aina yksi ajatus / A4-paperi. Jokaiselle ryhmälle voi antaa rajatun määrän papereita, esim. 4 paperia. Ryhmä joutuu siis valitsemaan neljä merkittävintä ajatustaan ja kirjoittamaan ne papereille. Jokainen ryhmä tuo paperinsa seinälle ja kertoo millaisia ajatuksia heidän ryhmässään käsiteltiin ja mitkä ajatukset he kokivat tärkeimmiksi.

Seinillä olevia papereita voidaan luokitella ja yhdistellä, esim. samankaltaisia asioita yhteen, ja näin koota koko yksikön ajatuksista yhteinen kokonaisuus.

8.3.3 Learning café

Learning cafén tavoitteena on saada aikaan moniäänisyyttä kuuntelemalla toisten ajatuksia ja näkemyksiä sekä jakamalla omat ajatukset toisille. Learning cafén alussa muodostetaan 3–5 henkilön ryhmiä. Ryhmät istuvat omissa pöytäryhmissään keskustelemassa annetusta teemasta, esimerkiksi huoltajien kanssa tehtävästä yhteistyöstä tai siitä, miten huoltajien osallisuutta voitaisiin lisätä, 10–15 minuuttia.

Learning caféssa pöytien päällä on kertakäyttöiset (paperiset) pöytäliinat sekä tusseja, joilla jokainen pöydän ympärillä oleva keskustellessaan hahmottelee ajatuksiaan pöytäliinaan. Learning café –työskentelyyn osallistuvat voivat tarttua toistensa pöytäliinassa esittämiin ajatuksiin ja jatkokehittää niitä.

Pöytäliinaan voi kirjoittaa, piirtää, käyttää erilaisia symboleja jne. Tärkeintä on, että jokaisen ajatukset tulevat pöytäliinaan näkyville.

Jokaisella learning café –työskentelyyn osallistuvalla tulee olla oma tussinsa. Näin tusseja ei tarvitse jonottaa ja vaihdella, vaan kaikilla on halutessaan tilaisuus sanoa ajatuksensa sekä kirjata ne pöytäliinaan itse.

Learning cafén aikana pöytäryhmiä vaihdetaan 2–4 kertaa niin, että yksi ryhmän jäsenistä jää pöytään (ryhmässä valitaan emäntä tai isäntä, joka jää pöytään) ja muut etsivät itselleen uuden pöydän. Ryhmästä jää siis yksi henkilö pöytään ja muu ryhmä *kokonaisuudessaan* siirtyy johonkin toiseen pöytään.

Kun uusi ryhmä saapuu paikalle, pöytään jäänyt emäntä tai isäntä esittelee lyhyesti, mistä edellinen ryhmä on keskustellut ja millaisia ajatuksia pöytäliinaan on syntynyt. Ideana pöydän vaihtamisessa on se, että vaihdon avulla yhden pöydän keskustelu siirtyy myös muiden pöytien ja keskustelijoiden tietoon. Uusissa pöydissä ryhmät jatkavat pöydässä jo syntyneiden ajatusten jatkokehittämistä oman tietonsa ja omien ajatustensa pohjalta.

On tärkeää, että vaihtojen yhteydessä pöydän emäntä tai isäntä vaihtuu. Näin yksi henkilö ei joudu koko ajan olemaan samassa pöydässä saman pöytäliinan ääressä, vaan kaikki pääsevät jossakin vaiheessa kiertämään myös muissa pöydissä.

Pöytäliinojen tuotokset voidaan purkaa esimiehen vetämänä. Esimies voi pyytää jokaista pöytäkuntaa kiteyttämään tulokset parilla lauseella. Keskustelu voi jatkua koko osallistujajoukon välisenä dialogina. Pöytäliinojen tuotoksista voidaan tehdä myös kirjallisia yhteenvedoja, valokuvata tuotoksia jne.

8.3.4 Ryhmälumipallo

Menetelmän nimi – lumipallo – kuvaa tiedon tuottamisen tapaa, jossa yksi ajatus lähtee pyörimään, kerää ympärilleen uusia näkemyksiä ja kasvaa näin lähtökohtaansa rikkaammaksi ja runsaammaksi. Työtapo ohjaa yhteiseen tiedon tuottamiseen ja ajatusten kehittelyyn.

Tehtävää varten jokainen ryhmä (3–5 henkeä) saa paperin, jolle kirjoittaa ajatuksensa annetusta teemasta, esimerkiksi Toiminnan arviointi ja kehittäminen / Miten yksikkömme arvioi ja kehittää omaa toimintaansa? Tarkoitus ei ole antaa tyhjentävää vastausta aiheesta, vaan kirjata oman ryhmän tärkeimmät, yhteiset ajatukset aiheesta.

On myös mahdollista, että jokaiselle ryhmälle annetaan oma kysymys, jota he lähtevät pohtimaan. Esimerkiksi Toiminnan arviointi ja kehittäminen –teemassa:

- Miten arvioimme omaa toimintaamme?
- Miten arvioimme paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman ja lapsen varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista?
- Miten huoltajat ja lapset on osallistettu arviointiin?
- Miten käytämme arvioinnin tuloksia toimintamme kehittämiseen?
- Miten oman toimintamme arviointia tulisi kehittää?

Kun ryhmä on kirjannut omat ajatuksensa, jokainen ryhmä antaa paperinsa seuraavalle ryhmälle. Paperin saava ryhmä lukee edellisen ryhmän kirjoittaman ajatukset ja kirjoittaa paperille jatkoksi omat ajatuksensa. Seuraavan ryhmän kommentit voivat olla edellisen esittämiä ajatuksia täydentäviä tai haastavia kommentteja, kysymyksiä tmv. Tavoitteena on kehitellä ajatuksia aiheesta edelleen. Kun jokainen ryhmä on saanut kommenttinsa kirjoitettua, paperi siirretään jälleen seuraavalle ryhmälle. Näin voidaan jatkaa, kunnes jokainen ryhmä saa eteensä paperin, johon itse kirjoitti ensimmäisen ajatuksen.

Yhteisesti voidaan sopia, miten lumipallokierroksen ajatukset tiivistetään lopulliseksi, yhteiseksi näkemykseksi. Usein työskentelyssä hioutuu esiin näkemykset, jotka kaikki voivat hyväksyä ja joihin he voivat sitoutua. Nämä yhteisesti jaetut näkemykset kannattaa lopuksi tiivistää ja jakaa kaikille tai laittaa yhteisesti esille yksikössä.

Kannattaa sopia järjestyksestä, millä ryhmät siirtävät tuotoksiaan aina seuraavalle ryhmälle. Ryhmät voi vaikka numeroida, jolloin ryhmä siirtää tuotoksensa seuraavalle numero-ryhmälle. On myös hyvä sopia jonkinlaisesta aikataulusta, jonka aikana ryhmien toivotaan kommentoivan saamaansa paperia ja siirtävän sen eteenpäin.

Lumipallomenetelmä ei ole riippuvainen ajasta ja paikasta. Lumipallomenetelmällä tehtävää toimintaa on siis mahdollista toteuttaa pitkälläkin aikavälillä: siihen osallistuvat voivat jatkaa toistensa papereita silloin, kun heille parhaiten sopii aikataulullisesti. Menetelmä sopii käytettäväksi myös verkossa.

8.3.5 Tulevaisuuden ihannetila –menetelmä

Varhaiskasvatuksen perusteiden yksikkökohtaista työstämistä voidaan tehdä myös hyödyntäen erilaisia luovia ja visuaalisia työtapoja. Tulevaisuuden ihannetila –menetelmä on eräänlaista mielikuvitusleikkiä ja visiointia. Se on työtapo, joka ei perustu ainoastaan puhumiseen ja kirjoittamiseen, vaan mukana on myös visuaalista ilmaisua.

Työtapo perustuu ns. tulevaisuusverstaas-menetelmään. Siinä on tarkoituksena visioida haluttua tulevaisuutta mahdollisimman rikkaasti ja konkreettisesti. Keskeistä on tulevaisuuden mahdollisuuksien pohtiminen. Menetelmässä kuvitellaan ihannetilaa: toimintaympäristöä sellaisena, että haluttu tulevaisuus on saavutettu.

Työskentelyn aluksi jakaudutaan pieniin ryhmiin. Ryhmille annetaan yhteinen teema pohdittavaksi, esim. yhtenäinen opinpolku. Ryhmä ryhtyy yhdessä pohtimaan, millainen tilanne olisi, jos yhtenäinen opinpolku toteutuisi mahdollisimman täydellisesti: millaiset periaatteet ohjaisivat toimintaa, miten ne näkyisivät käytännössä, miten asiat olisi järjestetty, millaista olisi toiminta jne.? Ryhmät keskustelevat aiheesta yhdessä ja samalla esim. piirtävät tai maalaavat tulevaisuuden ihannetilaa paperille. Tärkeää on, että kaikilla on tarvittavat välineet (tussit, väriliidut, pensselit ja maalit tmv.) ja kaikki voivat osallistua kuvan tekemiseen yhtä aikaa. Myös paperin on oltava riittävän suuri! Kuvallinen työskentely auttaa pelkkää keskustelua paremmin hyödyntämään mielikuvitusta halutun tulevaisuudentilan visioimiseksi.

Tässä vaiheessa ei siis mietitä *konkreettisia keinoja tai tapoja*, joilla haluttu tulevaisuus saavutetaan tai nykyiset haasteet saadaan ratkaistua. Työskentelyssä pohditaan ainoastaan, millainen tilanne on, kun tulevaisuus on toivotun kaltainen. Ryhmiä on hyvä ohjeistaa, että työskentelyn aikana *ei saa* keskustella keinoista, joilla tämä ihannetila saavutetaan, vaan itse ihannetilan mahdollisimman elävä kuvaaminen on tärkeää. Keinoista keskusteleminen rajoittaa helposti tulevaisuuden ihannetilan visioimista. Sen pohtimiselle, miten haluttuun ihannetilaan päästään, tulee tilaisuus työskentelyssä myöhemmin.

Kun ryhmien ihannetilakuvaukset ovat valmiit, ryhmät esittelevät ne toisilleen. Yhteisen esittelyn ja keskustelun pohjalta voidaan yhdessä tiivistää, mitkä asiat nousivat useimmissa töissä esiin ja mitkä halutaan ottaa mukaan yhteiseen näkemykseen asiasta. Tärkeimmät asiat voidaan vielä muokata sanalliseen muotoon.

Tämän jälkeen voidaan yhdessä keskustella siitä, miten ja millaisin toimenpitein tämän ihannetilän saavuttaminen olisi omassa yksikössä mahdollista. Yhdessä voidaan kirjata ylös asioita, jotka kaipaavat omassa yksikössä teeman suhteen kehittämistä. Tässä voi hyödyntää esimerkiksi luvussa 8.2 esitettyä taulukkoa. Taulukko on myös tukiaineiston liitteenä.

8.3.6 Tuplatiimi

Tuplatiimi on ryhmätyömenetelmä, jonka avulla voidaan käsitellä yhtä aihetta ja tarkastella sitä eri näkökulmista. Menetelmä on tarkoitettu erityisesti avoimien ongelmien ratkaisuun ja vaihtoehtojen ja ratkaisumallien karsimiseen työskentelyn kuluessa. Keskeistä ratkaisemisessa on osallistujien näkökulmien esiin saaminen, niistä keskusteleminen ja vaihtoehtoisten ideoiden yhteensovittaminen.

Tuplatiimityöskentelyn voi toteuttaa seuraavasti:

1. Asetetaan työskentelyn aihe tai kysymys, esim. Mitkä ovat meille tärkeimmät, toimintaamme ohjaavat arvot?
2. Pyydetään jokaista miettimään annettua aihetta yksin ja kirjoittamaan paperille 5–10 ehdotusta, ajatusta tai ideaa.
3. Valitaan parit tai pienryhmät. Pyydetään pareja/pienryhmiä tutustumaan toistensa ehdotuksiin ja valitsemaan niistä keskustellen 4–5 parasta ehdotusta.
4. Viedään seinälle parien valitsemat ehdotukset allekkain. Pyydetään pareja esittelemään lyhyesti ehdotuksensa. Niistä ei keskustella vielä tässä vaiheessa. Varsinkaan kritiikkiä tehdyistä ehdotuksista ei saa esittää.
5. Pyydetään pareja keskustelemaan keskenään seinälle kiinnitetyistä ehdotuksista ja valitsemaan niistä viisi parasta (esim. post-it -lapuilla = kiinnitetään post-it valittuun ehdotukseen). Hyvä keino on edellyttää osallistujilta ristiin äänestystä eli ryhmä saa viidestä äänestään käyttää korkeintaan yhden oman ryhmän ehdotuksen kannattamiseen, muiden äänien on mentävä toisten ryhmien ehdotuksien kannatuksiksi.
6. Eniten ääniä saaneet valitaan jatkoon. Muut laput poistetaan seinältä.
7. Ryhmitellään jäljelle jääneet laput aihepiireittäin ryhmän avustuksella. Jäljelle jääneistä ehdotuksista keskustellaan ja tarvittaessa äänestetään uudelleen, jos valittujen ehdotusten määrää on supistettava.
8. Muodostetaan yhdessä seinälle syntyvien ideoiden ja ajatusten avulla oma toimintasuunnitelma esim. aiheesta Miten nämä arvot näkyvät toiminnassamme.

8.3.7 Työpistetyöskentely

Työpistetyöskentely on työtapaa, jossa työyksikön jäsenet työstävät ryhmissä samaan aikaan eri teemoja, tehtäviä tai kysymyksiä. Varhaiskasvatuksen yksikön työskentelyn kohteena voi olla esimerkiksi laaja-alaisen osaamisen osa-alueet tai oppimisen alueet. Jos

kohteena on oppimisen alueet, yhdellä työpisteellä käsiteltävänä teemana on kielten rikas maailma, toisella työpisteellä ilmaisun monet muodot, kolmannella työpisteellä minä ja meidän yhteisömme jne.

Jokainen ryhmä aloittaa työskentelynsä jostakin työpisteestä. Yhdellä työpisteellä saa olla vain yksi ryhmä kerrallaan. Kun työskentely on yhdessä pisteessä saatu loppuun, ryhmä siirtyy seuraavaan työpisteeseen ja aloittaa uuden tehtävän tai kysymyksen parissa. Ryhmät tekevät vaihdot työpisteeltä toiselle yhtä aikaa.

Tehtäviä tai kysymyksiä työpisteisiin voi valita esimerkiksi Pohdittavaksi yksikössä –kysymyksistä. Käsiteltävä teema voi olla myös laaja / yleisellä tasolla, esimerkiksi otsikkotasolla Kasvan, liikun ja kehityn. Ryhmä kirjoittaa ajatuksiaan, näkemyksiään ja mielipiteitään teemasta vapaasti.

Työpisteillä olevat tehtävät voivat olla erityyppisiä, mutta ne tulisi voida tehdä suunnilleen samassa ajassa. Työpisteiden tehtävänannot ja ohjeet sijoitetaan työpisteisiin.

Valmiit tuotokset voidaan jättää työpisteisiin seuraavien ryhmien täydennettäväksi eli työtapo toimii lumipallon tavoin: ajatukset keräävät ympärilleen uusia näkemyksiä ja kasvavat lähtökohtaansa rikkaammiksi ja runsaammiksi.

Työpistetyöskentelyn tuotokset voidaan purkaa yhteisesti keskustellen tai niistä voidaan tehdä kirjallisia yhteenvetoja ja koosteita.

Lähteet:

L 580/2015. Laki lasten päivähoidosta annetun lain muuttamisesta.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden luonnos 11.4.2016

OPINPAJA OY

Leikkiä, osallisuutta ja yhteistyötä – uuden varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tukiaineisto yksiköiden johtajille – materiaalin on tuottanut Johanna Järvinen-Taubert ja Päivi Valtonen Opinpaja Oy:stä.

Liite

Esimerkki lomakkeesta, johon voi koota yksikön yhteisiä tuloksia ja johtopäätöksiä

Käsiteltävä teema	Mitä tarkoittaa / miten näkyy meidän yksikössämme	Ajatuksia jatkoa varten